

תשובה בעניין משקה הקוקה קולה

הנני להשיב כהבטחתי על כל ענין הפולמוס שנוצר סביב המשקה "קוקה קולה" הנה זה ידעו ויודעים כל הנלווים אליי כי עד לפני 10 שנים פלוס אסרתי בכל מכל כל את המשקה הנ"ל וזאת ע"פ דבריו של האי גברא רבה הרב לנדא זצ"ל שעמד בתוקף לאסור משקה זה ללא הכשר, והתחזקתי להאמין לו כי מוחזק בעולם כדאמרי אינשי ומרגלא בפומיא לומר שהרכיבים של משקה הקוקה קולה הינו סוד כמוס שזה הרב הנ"ל הוא מאותם אנשים הבודדים היודעים מה יש במשקה הנ"ל ולכן לא נתתי דעתי לחקור ולשאול וזאת השבתי על ליבי כי מהידוע לנו ומהגלוי על רכיבים הנמצאים במשקה וגם ידעתי לאחר חקירה פשוטה כי יש במשקה הנ"ל: מי סודה, סוכר, קפאין, גליצרין, חומצה זרחתית, שמנים צמחיים, קרמל, שמן תפוחים, כוסברה, וחומרי טעם וריח זאת בגדול וכמובן שיש פרטים ורכיבים בהן אין דעתנו משגת כי הם סוד כידוע לכל באי עולם !

וחשבתי שדבריו לאסור את המשקה נובעים מחשש לשומן מן החי בשאר כל ימות השנה ובפסח לחמץ בקרמל אך בראותי את הלחץ והדחף והמציאות שכל אדם שותה בלי חשבון ואינם עומדים בניסיון הכביר הזה נתתי את ליבי לתור ולחקור בעניין איסור המשקה הנ"ל והתחלתי לנבור בספרי רבותינו הפוסקים וזה אשר עלה בליבי ראשית נתתי את ליבי לחקור כיצד הוא כל התהליך שמופק המשקה הנ"ל והבנתי שהתהליך מתחיל במפעל באטלנטה ששם זה המפעל המרכזי ושם מונח סוד ענין המשקה הנ"ל וממנו יוצרים את המתכון של הקוקה קולה ובנוסף אליו יש עוד כמה מפעלים בודדים שמיצרים את התמצית כלומר כמעין סירופ שנשלח לכל הזכיינים של מפעלי קוקה קולה למילוי מים וסוכר ע"י המפעלים בעצמם כאשר הם בוחרים להשתמש במים ובאיזה סוכר שהם רוצים אם בקני סוכר או לחילופין בסלק כאשר הגליצרין מאזן את הסוכרים וכיו"ב

והשבתי על ליבי אולי אפשר לומר שאם יש חשש בשומן מן החי בגליצרין הרי סוף סוף "מין בשאינו מינו בטל בשישים" וכאן כ"ש שהיא כמות מזערית מאד שהרי הגליצרין ברובו אינו בנוי משומן מן החי ויתכן לומר שהוא בטל מקודם עוד בעודו כחומר גולמי ושינה צורתו וגם אח"כ עדיין מעורב הוא בחומרים כשרים ולכאורה זה וזה גורם. וגם זה הסירופ מגיע למפעלים

הפזורים בכל רחבי העולם ושם מוסיפים 85 % מים וא"כ בוודאי שהם מבטלים את ריח האיסור ולא שייך להגיד שהם מבטלים האיסור לכתחילה וגם לחשוש לסברת רבותינו הראשונים לומר שכל שדרכו לעשות כן באופן קבוע אינו בטל במיעוטו אין לחשוש שהרי הדבר ספק אם נעשה מן החי באיסור, ושמא הלכה כדעת רבותינו הראשונים שחולקים על סברא זו וגם הזכיינים אין להם דעת לבטל את האיסור והוא האיסור גופא אינו דין של מעמיד שאינו נותן טעם במשקה כל כולו בא בכדי להעמיד את הגליצרין ואכמ"ל והדברים יובאו בהמשך בתשובה ומה לי הקטן להרחיב ולדון בנושא זה אשר כבר דנו בו כל הפוסקים האחרונים ורובם כתבו להתיר מאחר והוא נפסל מאכילת כלב ונעשה סרוח על אף שחוזר ונעשה ראוי לאכילה כבר פנים חדשות באו לכאן וכו'.

ובעל המנחת יצחק הגדיל לעשות שהסביר שלגליצרין אין דין מעמיד כיוון שהוא בא רק לשמר מה שנוצר בלעדיו וכו' והאמת שעוד הרבה יש לי לומר בעניין על דרך הפלפול וגם הזדמנתי לעיר מנצ'סטר ופגשתי בה את הרב אשר ווסטהיים זצ"ל ושאלתיו בעניין המשקה והשיב לי שאין שום בעיה לשתות המשקה הנ"ל והיה לפלא בעיניי ודן עימי והסביר לי שאין כל חשש וגם כתב לי זאת לראיה ואכמ"ל וגם הזדמן לי לעיין בדברי הרב טוביה גפן בספרו קרני ההוד ואח"כ ראיתי בספר שו"ת עמא דבר ח"ב של הר' עמרם אדרעי שהביא מכתב מהרב הראשי לאירלנד בעניין הקולה וכו' ע"ש ונערם על שולחני לאט לאט חומר רב שנצבר ששכנע אותי להתיר את הקולה אך בפסח עדיין חששתי לחמץ. על אף שהיה באמתחתי פלפול הלכתי להתיר אך לא העזתי עד שהובאה לפני תשובה ארוכה מני ים אשר נכתבה על ידי הרב יעקב חביב דיין ומו"צ של בד"צ איחוד הרבנים בצרפת ושם אסף הנ"ל בכל מכל כל בעניין משקה הקוקה קולה והביא בטוב טעם ודעת את השתלשלות הדברים הן במבנה הכימי והן במבנה ההלכתי ובכל ההיסטוריה של המשקה הנ"ל ולכן קיצרתי ולא הארכתני מדברי שלי בדבר ההלכה כי אחרי ראות את תשובתו לא נותר לי מקום להביע את דעתי הקצרה ולכן כל מי שחפץ בליבו להבין ולהגיע לחקר האמת יקרא בעיון ואז ישיב על ליבו אם להתיר או לאסור ולכן פלא בעיני על היוצאים בקול רעש גדול לאסור המשקה בכל ימות השנה וכן בפסח ועוד הגדילו לעשות אותם האנשים אשר חירפו וגידפו אותי באופן אישי והוציאו את דיבתם רעה עלי כאילו ח"ו הכשלתני את שומעי לקחי בטרף גמור ובחמץ גמור וכל מי שיקרא את הדברים יבין שהאומר כך יותר מטועה ואף מוציא לעז וחובה עליו לבקש מחילה (אם לא שטינא יש בליבו ולא יועיל) והנה הם הדברים פרוסים לפני כל יודעי דת ודין וזה החלי.

הנה על דבר מה שדברתי עם כת"ר על אודות השאלה שהעלו בוועדת הכשרות הארצית, והוא על אודות שאלת הכשרות של משקה קוקה קולה בעולם, אשר כפי שידוע משקה זה הוא הנפוץ והמפורסם והנמכר ביותר מדינות מהמדינות החברות באו"ם, כאשר קוקה-קולה נמכרת בכ-207 מדינות, כאשר באו"ם, חברות בה 193 מדינות. כמו כן יש היום 900 מפעלים שמייצרים המשקה הגמור, וזאת כאשר הם מקבלים את התרכיז שמייצרים רק בארבע מפעלים והם בארה"ב באירלנד ובצרפת.

משקה קוקה-קולה עובר תהליך ארוך עד שהוא מגיע אל הצרכן. הכל מתחיל בתמצית קוקה-קולה, המגיעה ממפעל קוקה-קולה מאותם ארבעת המפעלים שהזכרנו. את התמצית מערבבים עם תמיסת סוכר ומים וכך מתקבל הסירופ של קוקה-קולה. אל הסירופ מוסיפים מים באיכות גבוהה. המים מהווים למעלה מ-85% ממשקה הקוקה-קולה ולכן הם עוברים טיפול מיוחד, המשפר את איכותם, בטכנולוגיה מתקדמת וחשכונית במים. אל המשקה מוסיפים פחמן דו חמצני, הלוא הוא הגז המצוי באוויר. המשקה המוגז עובר למכונת המילוי, שם הוא נמזג אל תוך פחיות ובקבוקים. הבקבוקים עוברים במכונת הפיקוק, נעטפים בתוויות משם ממשיכים הבקבוקים אל מכונות האריזה. תהליך ייצור קוקה-קולה נעשה ללא מגע יד אדם, בטכנולוגיות חדשות ובסטרנדרטים הגבוהים ביותר על מנת להבטיח אחידות בטעם וברמת הגיזוז.

מתכון המדויק המשמש להכנת תרכיז הקוקה-קולה הוא סוד מסחרי של החברה, והוא נשמר בכספת המרכזית של הבנק שבאטלנטה, ג'ורג'יה. המתכון מכיל מי סודה, סוכר, צבע מאכל, קרמל (E150), קפאין, חומצה זרחתית, שמנים צמחיים, בהם שמן תפוחים, כוסברה, וחומרי טעם וריח.

המרכיב העיקרי בנוסחה המשמשת בארצות הברית הוא ממתיק שנקרא סירופ תירס עתיר פרוקטוז, המכיל 55% פרוקטוז או סוכר פירות ו-45% גלוקוז או סוכר פשוט - אותו יחס של פרוקטוז וגלוקוז כמו בדבש טבעי. הסירופ הזה מיוצר על ידי טחינת תירס רטוב עד שהוא הופך לעמילן תירס. עמילן התירס מעורבב עם אנזים שמפריש חיידק דמוי מקל שנקרא מתג *Bacillus*, ואנזים שמפרישה פטריית עובש בשם אספרגילוס. בתהליך זה נוצר הגלוקוז. אנזים שלישי, שגם הוא מופק מחיידק, משמש להפיכת חלק מהגלוקוז לפרוקטוז. המרכיב השני, צבע מאכל קרמל, נותן למשקה את צבעו החום כהה הייחודי. יש ארבעה סוגי קרמל, וקוקה קולה משתמשת בצבע המאכל E150 המופק על ידי חימום סוכרים עם סולפיט ואמוניה ליצירת נוזל חום ומריר. המרכיב העיקרי הנוסף בסירופ הוא חומצה זרחתית, המוסיפה חומציות ומופקת על ידי מהילת זרחן שרוף (שנוצר על ידי חימום סלע פוספט בכבשן חשמלי) ועיבודו לצורך סילוק הארסן. הטעמים מהווים שיעור קטן יותר מהסירופ. אלה כוללים וניל, שהוא פרי של סחלב מקסיקני שיושב ושומר במשך כשלושה חודשים; קינמון, הלקוח מפנים הקליפה של עץ מסרי לנקה; עלה קוקה שמגיע מדרום אמריקה ומעובד במפעל מיוחד הפועל באישור ממשלתי בניו ג'רזי, המסלק ממנו את הקוקאין הממריץ והממכר; ואגוז קולה, אגוז אדום של עץ הגדל ביער הגשם של אפריקה. המרכיב האחרון הוא קפאין, אלקלואיד ממריץ שניתן להפיק מאגוז הקולה, מפולי קפה וממקורות נוספים. את כל המרכיבים האלה משלבים יחד ומבשלים עד ליצירת תרכיז, שנשלח מהמפעל של חברת קוקה קולה באטלנטה לעיר דאוני Downey במדינת קליפורניה, שם מדללים את התרכיז במים שהוחדר להם פחמן דו חמצני. חלק מהפחמן הדו חמצני הופך לגז במים, ובועות הגז האלה יוצרות את הבעבוע, או התסיסה

באשר הנוסחה הסודית, ידוע שהיא כוללת שבע תמציות שונות המופקות מפרחים, פירות, עלים ושוורשים. חומרי הטעם והריח הנמצאים בשימוש בקולה הם ייחודיים ומיוצרים במפעל המרכזי של החברה, ששולח את המרכיבים לכל מפעלי קוקה-קולה בעולם. ההגנה על הנוסחה באה לידי ביטוי גם בסודיות האופפת את משלוחי המרכיבים השונים למפעלי הסירופ, המוגדרים "סחורה בלתי ידועה" וממוספרים מ-1 עד 9. מנהלי המפעלים יודעים איזו כמות ממרכיב מספר 1 יש להכניס לתרכובת וכיצד ליצור אותה, אך אינם יודעים מהו המרכיב הזה. חלק מהמרכיבים הם בעצמם תרכובות של כמה רכיבים בסיסיים. רכיב מס' 1 ידוע כסוכר בתצורת סירופ תירס, בעל רמה גבוהה של פרוקטוז או סוכרוז. קרמל הוא מס' 2, קפאין - 3 וחומצה זרחתית - 4. אין הסכמה באשר למהותם של רכיבים 5 עד 9, וידוע רק שאחד מהם הוא אותו רכיב מסתורי בשם 7. ההשערה היא שמדובר בתרכובת שמני תפוז, ליים ולימון.

תעודת הכשרות הראשונה לקוקה קולה הוענקה ב-1935 בידי הגאון הרב טוביה גפן זצ"ל, רבה של אטלנטה, וחבר אגודת הרבנים דקנדה וארה"ב, והוא היה המשגיח הראשון שנחשף לנוסחה בתנאי שישמור על חשאיותה. הרב גפן נחשף לנוסחה הסודית והחליף שני מרכיבים טרפים במרכיבים כשרים. על מנת שלא לפגוע בחשאיותה הוא קרא לאחד המרכיבים "מורייס" ולשני "אניגרין", שמות רטבים

מתקופת התלמוד. את ה"מורייס", שהיה גליצרול משומן היה לא כשרה, ביקש להחליף בגליצרול מן הצומח, ואת ה"אניגרון", שהיה ממתיק ובו שאריות אלכוהול מדגן החליפו בעצתו לממתיק עשוי קנה סוכר או סלק סוכר, על מנת שהמשקה יהיה כשר לפסח.

את תשובתו בנושא כשרות הקוקה קולה, ניתן למצוא בספרו קרני ההוד בסוף הספר: "נשאלתי אודות המשקה בשם "קוקה קולה" הנעשה ממיני נוזלים שונים אשר האחד מהם אכנה בשם "מורייסי והשני אכנה בשם "אניגרון". ה"מורייסי הזה הוא מין שומן נוזלי שנעשה פה בעירנו אטלאנטא, אם המשקה הנ"ל כשרה לשתות ככל השנה וגם בפסח. המשקה הזה אחרי דרישה וחקירה בבית חרושת פה בעירנו נודע לי שהמשקה נעשית מתערובות שרפי צמחים שונים הידועים רק להם ועמו איזה תערובות מחלב ומבשר ושומן של בעלי חיים טמאות ונבלות ומוכן ממילא שהימוריס" הזה הוא דבר שאסור באכילה ושתיה. ולפי דברי בעלי בית חרושת של המשקה הנ"ל, התערובות של ה"מורייסי" בהמשקה הוא במידה מאד קטנה עד מאד כמו חלק אחד מאלף, וכן העיד לפני כימיקאי אחד הממונה פה מהמלוכה שנתתי לו שיבחין המשקה הנ"ל ואמר לי שמצא כי רק חלק מאלף מכל התערובות, נמצא שם ב"מורייסי" הזה.

וממשיך שם הרב גפן: "הרי לכאורה נראה ברור שאין שום שאלה בזה והוא דבר פשוט שמותר לשתות המשקה הנ"ל שהרי קימא לן בכל האיסורים מין בשאינו מינו בטל בס' ובפרט באלף, ובכך וודאי שאותו "מורייסי" האסור מתבטל הוא באלף בכל התערובות. אלא כותב הרב גפן: "באמת אין הדבר פשוט כ"כ, כי ראה בב"י יו"ד סימן קלד אשר הביא בסופו תשובת הרשב"א, וז"ל: "ובתשובה אחרת ח"ג סימן רי"ד כתב ברופאים שאמרת ראיתי שערוריה שנותנים לחולים אותם המשקים הנעשים ביד נכרי מחומץ שלהם ודבש או פנג ולא ידעתי להם מקור שישמכו בו שאם מפני שנתערב החומץ עם הדבש ובטל במיעוטו זה אינו, שהרי עיקרו כך וכל שעיקרו כך אינו בטל, כענין די מיני מדינה וכל שכן באיסור יין ואפילו בסתם יינם ככבשים שדרכן לתת לתוכן יין שאסרו אף על פי שטעמן קפילא ואין בהם טעם יין, ולא הדברים שדרכן לתת לתוכן יין בלבד אסרו אף על פי שאין טעם האיסור ניכר בהם, אלא כל הדברים הנעשים על ידי שרגילים לתת לתוכן שום דבר איסור, אין אותו דבר האסור מתבטל במיעוטו להתירו. ואף ע"פ שאילו נתערב כן עיין ישראל היה בטל כגבינה של נכרים למ"ד שאסרו מפני שמעמידין אותן בעור קיבה ואע"פ שאין בה טעם בשר ואילו מן הדין בטל כיון שאין בה טעם בשר, דבשר בחלב בנ"ט אלא שכל שאסרו להתרחק מהם בכל ענין אסרו. וכן דעת הראב"ד ז"ל והוא הישר שבטעמים שנאמרו בדברים אלו, ואע"פ שאפילו ודאי יינם שנתערב בשאינו מינו ובידינו אבל כל או אפילו תחת ידם בטל ברובא, לפי שזה דרך המקרה וכל שנתערבו דרך מקרה לא החמירו בו, עד שהיה נ"ט, שדרכן לעשות כן אסרו ואינו בטל במיעוטו, כדרך שאמרו בכבשים שדרכן לתת לתוכן יין ובגבינה עכ"ל. הרי לפי מדברי הרשב"א והראב"ד יהיה אסור לשתות המשקה "קוקה קולה" שהרי יש בו תערובות של איסור ואינה דרך מקרה אלא שכן הוא הדרך לתקן המשקה, וכן הם עושים תמיד והוא דבר שעיקרו כך שנותנים ה"מורייסי" האסור תמיד בכל יום, לא דרך מקרה, ובכל האיסור אינו בטל לעולם. ונמצא שלשיטת הפוסקים הראשונים האלו, בוודאי שאין היתר לשתות המשקה "קוקה קולה", אמנם הנועד ביהודא, בתשובותיו מהדורא תנינא סימן נז הביא מגדולי הראשונים שחולקים על הרשב"א והראב"ד ולית להו הך סברא, אמנם מ"מ מי יבוא להכריע בין הרים גדולים ולדחות דעות הרשב"א והראב"ד.

ועוד זאת הוסיף הרב גפן בתשובתו שם "וגם יהיה קשה להתיר לשתות המשקה קוקה קולה בימי הפסח כשמערבין ה"אניגרון" שהוא מין חומר נוזלי הנעשה מגרעיני דגן והוא חמץ בפסח האסור במשהו.

לכן לאור זאת מודיע הרב גפן בתשובתו: "היות כי נתפשט המשקה "קוקה קולה" בכל מדינתנו ובקנדה וא"א להפרישם מהמשקה הזה, לכן השתדלתי למצוא איזה היתר להתיר המשקה הנ"ל, ובעזר השלית מצאתי היתר נכון ואמיתי, שאין בו שום חשש ונדנדו של איזה תערובות איסור כלל, כי כאשר נודע לי מהמומחים הבקאים העוסקים בחכמת ההרכבה וההפרדה דה"מורייסי" הזה, יוכלו לתקן גם משומן של צמחי אדמה כמו קאקא נאטס ושמן של זרעוני קאטאן ושאר צמחים, ופשוט שהוא מותר וכשר לחלוטין, בלא שום תערובת איסור כלל. ובאשר כשר לפסח יכולנו לתקן שיערבו "אניגרון" שלא נעשה ע"י גרעיני דגן אלא מפירות או קנים של סוכר שאין שם חשש תערובות חמץ אף במשהו".

ולכן סיים הרב גפן: "על פי עצתי התחילו להשתמש בבית חרושת הנ"ל רק ב"מורייסי" שנעשה ונתקן משומן צמחי וכן ה"אניגרון" שהשתמשו מקנים של צוקר והוא כשר לפסח אף למהדרין, ואודה להשי"ת כי עלתה בידי לתקן תקון גדול בזה ולזכות את הרבים".

ולכן בשנת 1948, פירסם מודעה, הרב שמואל אהרן הלוי פרדס זצ"ל, בירחון "הפרדס" על דעת עורך העיתון הרב שמחה עלבערג, ובה נאמר כי ביקר במפעל קוקה-קולה באטלנטה ולאחר שגילו לו את כל סודות הייצור הוא מאשר שהמשקה כשר.

כמו כן הגיעה לידי, תעודת כשרות החתומה ע"י הגאון הרב שמחה עלבערג זצ"ל, עורך "הפרדס", משנת תש"ך מתאים לשנת 1960 ושם כתב בזה"ל: תעודת כשרות - הריני בזה להודיע בשער בת רבים, כי אחרי חקירה ודרישה קפדנית באופן עשיית המיץ של "קוקה

מוסדות מוהר"ן מברסלב – צפת (ע"ר) – 580-525988

+380936655776

J6820777@gmail.com

קולא" בבית החרושת אשר באטלאנטא, ואחר בדיקה המינים המעורבים בו, מצאתי כי אין בו שום תערובת איסור, וכשר לשתותו בכל ימות השנה וגם בימי פסח, בלי שום חשש ופקפוק. כל רב בעירו המפקח על המילוי של "קוקה קולא" עליו להשגיח על המכונות חביות ובקבוקים שיתאימו לדיני פסח בכל הפרטים והזהירות. ולראיה באתי על החתום היום יום ג' בשלח תשי"ך - 9 פברואר 1960 - הרב שמחה עלבערג".

אחרי זמן קיבל המשקה בארצות הברית הכשר מטעם הגאון הרב יהוסף רלב"ג זצ"ל ובנו יבלחט"א הגאון הרב אריה רלב"ג ומשם עבר לידי הכשרות של ה-OU- האיחוד האורתודוקסי, וזאת עד היום הזה. יש לציין שמהשיחה עם מנהל הכשרות של ה OU הרב מנחם גנאק אליו לא גילו את סוד ופרטי התמצית, אלא את הנוסחה של התמצית גילו אותה לרב ירחמיאל מוריסון מרבני הכשרות של ה OU.

כאשר פתחה חברת קוקה קולה מפעל בישראל, אשר מיקומו בכניסה לעיר בני ברק, המשקה קיבל הכשר רגיל מטעם הרבנות הראשית תל אביב-יפו, רק בשנת 1991 קיבל את הכשרות למהדרין מהגאון הרב משה יהודה ליב לנדא זצ"ל אב"ד בני ברק. ובכך נציגים של שני נותני ההכשר קיבלו לידיהם את המידע על ההרכב המדויק של המשקה.

את התמצית מקבלים מהמפעל באירלנד ולשם כך נשלחים לשם משגיח מטעם הרב לנדא ומשגיח מטעם ה OU אשר משגיחים שכל הרכיבים הם כשרים למהדרין, ושהגליצרין הוא מהצומח ושהקרמל שהוא סוכר המופק מתירס שלפסח הוא בגדר קטניות לכל השנה משתמשים בו מתירס, ועבור פסח מכשירים ומסוכר המופק מתירס מייצרים אותו עם קרמל בסוכר המופק מקנים, שאז הוא כשר לפסח עבור כל הקהלות. ע"פ הבדיקות שעשו במפעל שינוי זה אינו פוגע בטעם. ולכן בשינוי זה הרב לנדא נותן בו את הכשרות גם לפסח כי אינו מכיל קטניות.

בספר שו"ת עמא דבר חייב פרק כה מידידי ורעי חבר בית דיננו, הגאון הרב עמרם אדרעי שליט"א (מי שהיה בזמנו עוזרו של הרבנים הראשיים דאז מרנן ורבנן הגר"מ אליהו זצ"ל והגר"א שפירא זצ"ל), הביא במאמרו על נושא הכשרות של משקה "קוקה קולה", אשר הרבנות הראשית לישראל בקשה באותה שנה תשנ"א, כאשר הרב לנדא רצה לתת כשרות "כשר לפסח למהדרין על המשקה, את האישור של הרבנות הראשית למדינת אירלנד, אשר שם מייצרים התמצית של המשקה, כדי שהרבנות הראשית לישראל תאשר את המשקה, ובכך נשלח לרבנות הראשית מכתבו של הרבנות הראשית לאירלנד

לכבוד הרבנות הראשית לישראל

ירושלים ת"ז

השלום והברכה הנדון: קוקה קולה

בהמשך לשאלותיכם, על המוצר קוקה קולה, אכן יש שימוש בכמות קטנה מאד של גליצרין ואלכהל במשאות אלו. הגליצרין מיוצר תחת השגחתו של הרב ח. צ גאלדצווייג. באשר לאלכהל לפי האינפורמציה שמסרה לי חברת קוקה קולה ברור שהאלכהל שמשתמשים בו כשר.

בברכה רבה ובהוקרה

אפרים מירוויס הרב הראשי לאירלנד.

בחודש חשון תשנ"ב בעת ביקורו של מו"ר הראשל"צ הגר"מ אליהו זצ"ל בארה"ב, ביקר במשרדי האו"י בני יורק, ושם הראו לו את כל הנתונים וסוגי ההכשרים הניתנים על מרכיבי ויצור הקוקה קולה, ועייים בקשתו שלחו אליו לרבנות הראשית על אודות הליכי הייצור והפרטים שסידרו בייצור תמציות משקה קוקה קולה לארה"ב, וגם אלו שנשלחים לארץ ישראל וכשרותם לכל השנה ולפסח. וזה תוכן המכתב שנשלח ע"י איחוד קהילות האורתודוקסים

באמריקה המוכרים בשם האו – יו

בסייד יום ח' לחודש אדר א' תשנ"ב

לכבוד מרן הראשל"צ

סוע"ה מופה"ד מוכתר בכל מדות טובות הגאון רבינו מרדכי אליהו שליט"א הרב הראשי לישראל

שלום וכט"ס

ראשית כל, אני רוצה להביע לכבוד מרן שליט"א הכרת הטוב עצומה בעד הזמן שבילה מרן שליט"א עמנו כשנכנסנו אל הקודש פנימה לדבר אליו בתור נציג מארגון האו"י. באותו מעמד ביקש מרן שליט"א ממני שאכתוב לו על כל הפרטים שסידרנו בייצור תמציות של קוקה קולה וזה

מוסדות מוהר"ן מברסלב – צפת (ע"ר) – 580-525988

+380936655776

J6820777@gmail.com

החלי: התמצית של קוקה קולה המובאות לארץ מיוצרות בשני מקומות בעיר אטלנטה שבארה"ב וגם במדינת אירלנד. עוד כמה חודשים לפני הייצור עברתי על רשימה כוללת של כל הרכיבים שמשמשים בארה"ב ובאירלנד. בדקתי הרשימה היטב וגם ביקרתי אצל כמה מפעלים שמביאים הרכיבים מהם. גם שלחתי הגרייה גאלדצוויג שליט"א, לבקר במפעלים שצריכים עיון. וכל היכא דבעינן עינא פקיהא והשגחה מעליותא, סמכנו רק על רבנים ומשגיחים יראים ושלמים בני סמכא. כל הייצור לחג הפסח באטלנטה וגם באירלנד היה בהשגחה תמידית ועד גמירא. בארה"ב אני וחברי הרב אברהם חיים יונג שליט"א היינו על אתר בשעת התעשייה, ובאירלנד היה הגרייה גאלדצוויג שליט"א במקום, ובדק בעינו הבדולה כל הרכיבים שם באירלנד, היה גם הרב אברהם שוורץ נציג האו"ם מטעם הרה"ג ר' אשר וועסטהיים שליט"א, דיין ומו"צ בעיר מנשעסטער אנגליה. אני מקווה שמרן שליט"א יכיר שייצור כזה היה רק אחר בדיקות הרבה וביגיעה ועמל רב לאפשר לאחינו בניין ליהנות ממשקאות אלו בלי שום פקפוק כלל וכלל, אפילו למדקדקים ביותר לרבות ימי הפסח הבעל"ט. רק זה אני מוסיף, שאם יש צורך לחו"ד הקלושה בענייני רכיבים וכיוצ"ב, עבד אני לעובדי ה' בזה, והנני מוכן ומזומן לשיתוף פעולה עם כבוד רב הראשי שליט"א.

באות הוקרה וידידות

משה הלוי ברנשטיין.

לאור מכתב זה, החזיר מו"ר הראשל"צ הגר"מ אליהו זצ"ל, מכתב תשובה לגוף הכשרות של ה OU שהתנונים שמסרו מספקים אותו, שיבחם על מעשיהם בענין זה, ובכך לאור זאת אושר הוא ע"י הרבנות הראשית לישראל.

א. הנה מדברינו לעיל יוצא שאכן התעוררו בעבר בעיות במשקה קוקה קולה, עד בואו של הרב גפן זצ"ל שתיקן ברכיבים את הבעיה של הגליצרין והבעיה של החמץ בפסח כאשר שינה הוא את הרכיבים אלו, ואכן יש כיום שלושה גופי כשרות בעולם (כשרות ה OU כשרות הרבנות תל אביב וכשרות הרב לנדא) הידועים אשר נותנים כשרות על המשקה בארה"ב ובאח"ק, כאשר הם היחידים שיוצאים הם את סוד התרכיז של הקוקה קולה דבר שניתן ליחיד סגולה (יש לציין שיש היום רק חמשה אנשים שיוצאים את סודו ותו לא, וזאת כולל מנהלי המשקה קוקה קולה). הרי על פניו רק כאשר המשקה הנ"ל נושא את הכשרות הוי אומר בארה"ב ובישראל ניתן הרי לשותות אותו בלי חשש, מה קורה ביתר מדינות העולם, כגון באירופה, ובשאר יבשות אמריקה, וכן בעוד מדינות בעולם אשר מייצרים שם משקה "קוקה קולה" ואף שהרבנות המקומית הייתה מאד רוצה לדעת את נתוני התרכיז הסודי, אין הדבר ניתן לקבלו מצד הסודיות שבדבר, ומתברר שהוא סוד ההצלחה שלהם, כי כמה מתחרים ניסו בעבר לקבל נתונים, ואף הוציאו הוצאות מרובות במחקרים ובבדיקות מעבדות, אבל סודו נשמר עד היום.

אמנם מנגד, גם אם לא נקבל את כל הפרטים והמינונים המדויקים הרי לשתייה של הקוקה קולה לכל ימות השנה הבעיה היחידה היא על אודות חשש להשתמשות של גליצרין מהחי. אמנם ידוע ומפורסם בין רבני נותני הכשרות בחו"ל, ורוב רובם של רבני אירופה, אשר טוענים הם בתוקף, שחברת קוקה קולה משתמשת לפחות בכל אירופה וצפון אמריקה, רק בגליצרין מהצומח. לכן לפיהם, אין כל חשש בשתיית קולה של חברת קוקה קולה בכל רחבי אירופה, שהרי מלבד הגליצרין אין בעיה כשרותית אחרת.

ומעבר לזה עשו בכמה מפעלים באירופה אשר רבנים חשובים באו וחקרו על אודות הבעיה של הגליצרין, כאשר היום רובה דרובה אינו משתמש בגליצרין מן החי אלא יש היום גליצרין מן הצומח באיכות גבוהה ביותר, לכן בבירור שעשו מול החברה ומול המפעל המייצר את התרכיז כי הגליצרין שהם משתמשים הוא מהצומח.

כפי שידוע שיש ארבעה מקומות בעולם שמייצרים התרכיז של הקוקה קולה, אחד מהם הוא מיוצר בצרפת, המיקום הוא בעיר SIGNES והוא באזור פרובאנס - אלף קוט ד'אזור, המפעל מייצר את התרכיז עבור הרבה מפעלים באירופה ועוד מדינות בעולם שמייצרים קוקה קולה ע"פ התרכיז הזה. המפעל הוקם זה שלושים שנה והמנהל שם הוא מר רמי לאפון. בזמנו ביקרתי במפעל שם ונפגשתי עם המנהלים, כמובן לא נתנו לי את סוד התרכיז אבל יכולתי לבדוק איתם על שתי נקודות, הראשונה היא על הגליצרין, שאכן הם אמרו לי שמקורו אינו מן החי, והדבר השני על אודות הגלוקוזה (קרמל) שהם משתמשים האם עשוי הוא מחיטה או ממני דגן או שעשוי הוא מתירס, קבלתי נתונים שעשוי הוא מתירס. מי שבעבר עזר לי בנושא וע"פ פקודתו נסעתי לשם, וגם בקרתי במפעל הנמצא בפולין, זה ידידי הגאון הרב יעקב הלוי פולטורק זצ"ל, אב"ד ליאון והאזור ומחברי בד"ץ שלנו "אחוד הרבנים צרפתי, אשר מעבר לזה שהיה בקי גדול בעניני כשרות, אלא גם היה כימיקאי, וידע והבין את הליכי הייצור על בוריו, הוא בעצמו שאל וחקר דרך הטלפון ריבוי פרטים.

יש לציין כי מהמפעל של קוקה קולה בפולין, יש אישור שאכן החברה היא גלוטן פריי, הוי אומר בלי שום גלוטן, ודבר זה היא חשובה כי כפי שידוע לגבי האלרגיים יש אנשים שהגלוטן יכול להיות להם סם מוות, לאלה שיש להם בעיות רגישות לגלוטן והיא מובילה למחלת צליאק. חולי הצליאק רגישים לגליאדין שבגלוטן. זוהי מחלת מעי אוטואימונית תורשתית הנובעת מרגישות לגלוטן, חלבון המצוי בדגנים מסוימים. מחלה אוטואימונית היא מחלה שבה מערכת החיסון, שתפקידה להגן על הגוף מפני זיהומים, תוקפת בטעות

מוסדות מוהר"ן מברסלב – צפת (ע"ר) – 580-525988

+380936655776

J6820777@gmail.com

תאים בריאים בעקבות חשיפה לחומרים שאותם היא מחשיבה למסוכנים - במקרה הזה גלוטן. כתוצאה מהמתקפה הזאת נגרמת דלקת ברירית המעי הדק, וזו מונעת מהגוף לספוג חומרים חשובים ממזונות שונים. אם הבעיה לא מאובחנת, עלול הדבר לגרום לתסמינים ולסיבוכים שונים ומסוכנים.

מפעל שמוציא תעודה של "לא גלוטן" הכוונה שאין בנמצא בשום רכיביו אפילו במינון קטן ביותר לא "חיטה" לא "שעורה" לא "כוסמין" לא "שיפון" וגם לא "שיבולת שועל". ואף שיש חילוקי דיעות בין המדעים האם "שיבולת שועל" מוגדר כגלוטן, באירופה יש מחקרים שעשו באוניברסיטה המפורסמת באוסלו בשנת 2003 כי מי שרגיש לגלוטן אסור לו לאכול שיבולת שועל, לכן ממה שקבלנו ממפעל שמייצר התרכיז בהגדרה של "לא גלוטן" היא שאין שום מקור של "שיבולת שועל" מעבר לשאר הדגנים שהזכרנו וזאת גם לא בכמות הכי קטנה, יוצא שהתעודה של "לא גלוטן" מהוי עוד הוכחה שאין בתרכיז בעיה של חמץ. אלא השימוש שם הוא מתירס שהוי קטניות, ובכך מותר השתיה לפסח רק לספרדים כי הם אוכלי קטניות. ידוע גם שיש רכיב אחר שמקורו בקטניות ומהבדיקה שעשינו הרכיב הזה הותר בידי ה OU-מכיוון שבתהליך הייצור הוא עובר טרנספורמציה ומשתנה לחלוטין.

הוי ידוע כי מצאנו כמה גופי כשרות בעולם שנתנו כשרות על המשקה קוקה קולה שנעשה בעיקר במפעלים באירופה בעיקר צורך הכשרות ניתן בשביל פסח כי כל השנה בין כך אנשים שותים בלי שום כשרות, וזאת כולל הקהלות החרדיות באירופה. לכשרות לפסח מצאתי את הכשרות של: 1. בית דין פאריז 2. בית דין ליאון 3. בית דין מנשסט 4. הרבנות הראשית של אמסטרדם בראשותו של הגאון הרב אריה רלב"ג. 5. הרבנות הראשית פולין, וכן הרבנות הראשית של דרום אפריקה.

באשר בית דין פאריז יש לי תחת ידי מכתב של הרב הראשי של פאריז שאכן מאשר בכתב שהמפעל בצרפת שעושה התרכיז למאות מפעלים שאותו הזכרנו למעלה ואותו בעצמי בדקתי, הוא בדוק שאינו מכיל גליצרין מן החי. וזה

לשון המכתב:

י"ג טבת תשע"ח

לבקשתכם אני מאשר כי משקה המיוצר במפעל קוקה קולה בעיר SIGNES בצרפת אינו מכיל גליצרין מן החי.

בכבוד רב

יצחק גוגנהיים

באשר כשרות קוקה קולה שנעשה בפולין ושנמכר זה כו"כ שנים בצרפת עבור פסח, אשר שם גם ביקרתי ע"פ בקשתו של ידידי הגר"י הלוי פולטורק זצ"ל אב"ד ליאון, קבלו המפעל שם כשרות של הרבנות הראשית של פולין, וגם כשרות בית דין ליאון בראשותו של ידידי הגאון הרב יחיה טובול שליט"א ולאחרונה כשרות הרבנות הראשית של אמסטרדם בראשותו של הרב"ד הרב אריה רלב"ג.

באשר בית דין ליאון, יש תחת ידי מכתב שכתב אב"ד ליאון הגאון הרב יחיה טובול, המכתב מופנה לבד"ץ חוג חתם סופר בני ברק, והוא מפרט במכתב שאכן המפעל של קוקה קולה הנמצא בפולין, נמצא תחת כשרות בד"ץ ליאון:

י"ב תמוז תשע"ז.

למעלת כבוד ידידי ומכובדי

הרה"ג המפואר כש"ת הרב יצחק אלטמן שליט"א

בד"ץ חוג חת"ס ב"ב.

נעימות בימינו נצח.

הנני בא בזה בהמשך לשיחתנו בטלפון אודות המפעל של קוקה קולה הנמצא בפולין שהוא תחת השגחתנו דהיינו השגחת בד"ץ ליאון, ואבאר הדברים דלהלן:

אני בעצמי בקרתי במפעל, ובדקתי וחקרתי היטב את כל ענין תהליך הייצור של הקוקה קולה שם. בתוך המפעל הזה הייצור נעשה ע"י תערובת כמה רכיבים בלי שום העלאת חום כלל, הכל נעשה בקר, באופן שאין שום פקפוק בענין כשרות הכלים וכל הליך בסוף כל י"ב

מוסדות מוהר"ן מברסלב – צפת (ע"ר) – 580-525988

+380936655776

J6820777@gmail.com

שעות נעשה ניקיון יסודי ונעלה מאד, באופן שכל המכוונות והצנורות ומכוונות מילוי בקבוקים נקיים בהחלט. לא עושים שום פיסטור למוצר.

בנוגע לרכיבי המוצר הם מקבלים משני מקורות ה"רכז" של הקרמל ומוסיפים לזה במפעל הגז CO₂, מים מנרלים, וגם סוכר. בדקתי וחקרתי היטב אודות תרכובת ה"רכז" הזה וכולו עשוי אך ורק מחומרים שהם כשרים למהדרין מן המהדרין. הם הראו לי כל המסמכים והאישורים השייכים לרכיבים אלו וכמובן שהם לא רוצים שנוציא ונגלה את זה לחוץ באופן שהדבר ברור למעלה מכל ספק שהם כשרים כנ"ל. עיקר הרכיבים הם: מים עם גז, סוכר SUCRE DE CANNES חומר צבע, עשוי מקרמל, דהיינו מסוכר שבישלו אותו הרבה עד שנעשה חום. חומרי טעם טבעיים לגמרי, בתוך החומרי טעם יש טעם הקפה טבעי. אסיד פוספוריק. בנוגע לקוקה קולה זירו: במקום הסוכר הם שמים "אספרטם" או K-ACESULFAME שהם ידועים ומפורסמים בכשרותם בכל העולם. ההובלה של הרכז הנ"ל נעשית בכדים פלסטיק שהם כל פעם חדשים לגמרי ומיוחדים רק לרכז הזה. גם ההובלה של הסוכר נעשית בסיטרונות שעברו ניקוי יסודי וקפדני מאוד.

ואחתום בכל חותמי ברכות וכטייס

בכבוד ובהוקרה יחיה טובול

רב ואב"ד דק"ק ליאון והמחוז צרפת

כמו כן יש תחת ידי מכתב של כימאי מחלקת חומרי גלם של כשרות שארית, ר' יהודה שרשבסקי, מתאריך כ"ו אב תשע"ט, שהיא מופנה לרב נתן בורנשטיין, על אודות משקה קוקה קולה באוקרינה וכן הוא כותב:

משקאות קוקה קולה הן הרגיל המומתק עיין סוכר והן הדיאט, מכילים כמות קטנה של החומר גליצרין אשר יש כנגדו שישים. הגליצרין מופק מנפט, או מפירוק שמנים צמחיים או מפירוק מן החי. אעפ"כ באם מדובר בקוקה קולה המיוצר ע"י גויים עבור גויים יש מקום לדון האם השפעתו של הגליצרין על המשקה אוסרת את המשקה לאחר שנתערב בו הגליצרין.

לסיום מכתבו הוא כותב: "לדברי רבנים העוסקים בכשרות באוקרינה, הגליצרין בקוקה קולה שבאוקרינה אינו מן החי".

מכל הנ"ל יוצא כי אכן מלבד משקה קוקה קולה הנמכר בארה"ב הנושא את הכשרות של האו-יו וזה שנמכר בישראל עם הכשרות של הרב לנדא, יש עוד כמה גופי כשרות שנתנו את הכשרות וזאת במיוחד עבור פסח וזאת אחרי שביררו שאכן חשש של הגליצרין מן החי אינו, וחשש של חמץ בפסח ברכיבים אינו נמצא ג"כ, אמנם השאלה מה יהיה בדיון של משקה קוקה קולה במדינה שלא יכולים לדעת מקורו של הגליצרין, האם ניתן לשתות את המשקה קוקה קולה במקומות אלו.

ב. הנה כפי שהזכרנו הגליצרין, הוא חומר ממותק, ואפילו מתוק מאוד עד כדי טעם מריר, ורק לאחר שמערבים אותו עם הרבה נוזלים אפשר לחוש במתיקות שהוא נותן. אולם עיקר תפקידו לקשר בין המים לשאר החומרים המייצבים עם חומרי הטעם והריח, וליצור כמעין סמיכות ויציבות למשקה, וגם לגרום לו שהוא לא ישנה במשך כל הזמן שהוא שווה. למשל, שהצבע לא ישקע בתחתית הבקבוק, ושהטעם יישאר דומה לזה שהיה עם יציאת הבקבוק מהמפעל.

את הגליצרין מפיקים מסוג של שומן, וכאן מתחילה בעיית הכשרות. מאיזה שומן נוצר הגליצרין, האם הוא מיוצר משמן דקלים וכדומה, או חלילה משומנים מהחי. במדינות רבות בעולם, ובכללן ישראל, מסומנים תוספי המזון על פי החלוקה האירופית המיוצגת באות E (Europe) ומסווגות את החומרים על פי ייעודם, כאשר לכל מאה מספרים יעוד מיוחד. החומרים המשמשים כצבעי מאכל מסומנים במספרים - 100 עד 199, כלומר E100-E199

החומרים משמרים מוקדשת המאה הבאה, ומספריהם - 200-299. החומרים מווסתי חומציות ונוגדי חמצון במספרים - 300-399. החומרים מסמיכים, מתחלבים ומייצבים - במספרים 400-499. הגליטין נכלל במאה זו וסימנו E441. הגליצרין נכלל במאה זו וסימנו E422. החומרים מונעי התגיישות - במספרים 500-599. החומרים מגבירי טעם - במספרים 600-699. החומרים אנטיביוטיים למניעת התפתחות חיידקים - במספרים 700-799. חומרי הזנה, מחזקי טעם, ממתקים, מקציפים ועוד - במספרים 900-999. אלו עיקרי החומרים המשמשים לתעשיית המזון. הגליצרין שנקרא גם בשם גליצרול E422 – הוא אחד ממרכיבי השומן שבגוף החי, וייעודו לשמור אנרגיה לשעת רעב וליצור שכבת בידוד לגוף. בתעשיית המזון משתמשים בו לצורך הלחה, הסמכה, המתקה, שימור ועוד, כאשר לפעמים

מוסדות מוהר"ן מברסלב – צפת (ע"ר) – 580-525988

+380936655776

J6820777@gmail.com

די להשתמש בכמות מזערית ממנו.

אחד החומרים שמשמשים היום כדי לקשור בין מרכיבי המזון השונים כמו מים ושמן ולגרום לתערובת שתהיה יציבה הוא ה"אמולסיפייר" העשוי מגליצרין. הגליצרין הוא תוצאה של פירוק שומן או שמן. הגליצרידים הם תרכובות של גליצרין וחומצה שומנית תפקידם בעיקר הוא במערכת התיווך שבין שומני המזון לבין המים אמולסיפייר). ללא תווך זה לא יוכלו המים לחדור אל תוככי השומנים. הגליצרין הוא נוזל מתוק ומשמש גם להמתקה. בנוכחות גליצרין הסוכר שבממתקים אינו נוטה להתגבש ובכך מוארכים חיי המדף של המוצר. הגליצרין כחומר סופח מים, שומר על לחות של מוצרים ומצמצם את אידוי המים מהמוצר. הגליצרין הוא גם מרכך כנראה על ידי שהוא יוצר קשרים כימיים עם מימן במרכיבי המזון. הגליצרין משמש גם ליצירת סמיכות במשקאות חריפים ובמיצי פירות. הגליצרין משמש כממס לחומרים שונים, ולכן משמש גם בתעשית הסירופים לתרופות. הגליצרין מסיס במים והוא עצמו יכול להמס בתוכו חומרים שונים. הוא משמש גם כחומר מעבד לחומרים אחרים בתהליך ההפקה שלהם, כמו שמנים אתריים, מנטול ועוד. הגליצרין ניתן להפיק אותו מבעלי חיים טמאים או מבעלי חיים טהורים שלא נשחטו כהלכה. כיום ישנם תחליפים צמחיים וסינטטיים לגליצרין. אמנם גם כשהגליצרין מופק משומנים מהחי, ישנו דיון חשוב בין גדולי הפוסקים, האם ניתן להתיר, שהרי תוך כדי שהפיקו אותו, היה שלב שהשומן אסור איבד לגמרי את טעמו ואת צורתו הטבעית, ובכך בטל ממנו שם האיסור. ובכך מה הדין כאשר בתהליך הייצור המאכל האסור נפסל מאכילה, האם פוקע ממנו האיסור והוא נחשב כ'פנים חדשות', או שמא כיוון שהוא נועד לתעשיית המזון – איסורו נשאר עליו.

ג. ולהקדים: מצינו מחלוקת יסודית בדברי הפוסקים בדין מאכל שנפסל מאכילת אדם ובנוסף לכך עבר שינוי צורה עמוקה, האם מותר לערבו לכתחילה במאכל, או לא. יסוד לכך הוא בדין מושק, כי לאייל המושק יש בלוטת ריח שמפיקים ממנה ריח טוב שמשמש גם לבישום מאכלים. והנה לדעת הרמ"ה והרא"ש ברכות ו, לה הואיל ומקורו של החומר הריחני הוא דם, חל עליו איסור דם ואסור לערבו במאכל. אולם למעשה מקובל להורות כדעת רבנו יונה על הרי"ף ברכות לא, ב, שמותר לערב מושק במאכלים, מפני שהדם השתנה לחלוטין, וזאת גם בצבעו, גם בטעמו וגם בריחו, והרי הוא כברייה חדשה, וכהגדרת הפוסקים יפנים חדשות באו לכאן". והר"ן שם הוסיף וביאר, שבנוסף לכך שהמושק השתנה לגמרי, הוא גם נפסל מאכילה, ולכן פקע ממנו האיסור.

ולהבין היטב את הדיון והמחלוקת בין הרמ"ה והרא"ש לבין הר"ן, נביא את דבריהם בלשונם: יאיר חסדא על המוגמרות כולן מברכין עליהם בורא עצי בשמים, חוץ ממוש"ק דמין חיה היא שמברכים עליו בורא מיני בשמים, י"א שהמוש"ק הוא זיעת חיה ונכון יותר שחיה ידועה היא שיש לה חטוטרת בצאורה ומתקבץ שם תחלה כעין דם ואחר כך חוזר ונעשה מוש"ק. והר"ז הלוי ז"ל היה אוסר לאכול מפני חשש דם. וה"ר יונה ז"ל פ' דאפשר ליתן בו טעם להתיר ולומר דפירשא בעלמא הוא אע"פ שמתחלה היה דם לא חיישין להכי דבתר השתא אזלינן שהרי הדבש אם נפל בו חתיכה של איסור ואע"ג שהאיסור נימוח בתוך הדבש כיון שדרך הדבש להחזיר הדבר הנופל לתוכו דבש כמו דבש דיינינן ליה ומותר, הכא נמי אע"פ שמתחלה היה דם כיון דיצא מתורת דם בתר השתא אזלינן, ואע"פ שנותן טעם לשבח בתבשיל ונראה דהא אפילו ראייתו צריכה ראייה, משמע לכאורה מרבנו יונה שאיסור שהשתנה בתר השתא אזלינן. וראייתו מדבש שמשנה את האיסור והופך אותו לדבר מותר.

וכן מצינו בעוד הלכה שהובאה בשו"ת הרא"ש כלל כד סימן (בדין של דבש בפסח, ייהנה לא ראיתי אדם נוהג בו איסור משום חששא דעירוב קמח, דלא שכיחא, וגם נתבטל קודם הפסח. ואם באנו לאסור דבש משום חשש תערובות, נאסור אותו כל השנה, דיש אומרים שנותנים לתוכו בשר נבלה ומתהפך לדבש. וה"ר יונה ז"ל כתב, שאפילו נותנין בו בשר נבלה, כיון דנמוח ונתהפך לדבש, מותר, דבתר השתא אזלינן ושרי. וכרכום מותר בפסח, כי לא שמעתי עליו שום חימוץ."

ואנכי הרואה בדברי המגן אברהם או"ח סימן רטז ס"ק ג אשר הביא את דברי הרא"ש שהזכרנו בדין מוסק וכתב עליהם: ולענין צ"ע דאמרי בבכורות דף, דחלב חידוש הוא, כיון דדם נעכר ונעשה חלב הוי ליה לאסור, א"כ ש"מ דבתר מעיקרא אזלינן, וכ"ת נילף מחלב הא קי"ל דמחידוש לא ילפינן וא"ל דהמוסק פירשא בעלמא הוה ולא הוי מאכל כלל, דא"כ לכו"ע שרי, מידי דהוי אכשרה שינקה מן הטריפה דמותר להעמיד גבינות בקיבתה ראה בגמרא חולין דף קטז ע"ב ועוד דהדבש הוא טוב למאכל. ומ"ש הר"י דפירשא בעלמא הוא, היינו שאין עליו תורת דם, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא וגבי אפרוח שנולד מביצה טריפה אמריה כל כמה דלא מסרח לא גביל ובעידנא דקגביל עפרא בעלמא הוא, משמע דאי לא ה"ט אסור, דבתר מעיקרא אזלינן. ואיית היין קודם שנעשה מוסק עפרא הוא כי מי יודע זה, ועוד דגבי דבש מאי איכא למימר, וצ"ע.

מדבריו למדנו כי לא ניתן לומר שהמוסק הוא פירשא בעלמא ולא הוי מאכל, שאם כן אכן היה מותר לכולי עלמא והרא"ש לא היה חולק. גם בדין של דבש אין שלב של פירשא בעלמא אלא רק של שינוי. כמו כן אם נאמר שיש להתיר כיון שבשלב כל שהוא זה היה עפר, על זה כתב המ"א "מי יודע זה". והוסיף המ"א בסוף: "ועוד דגבי דבש מאי איכא למימר", כלומר שודאי אין לומר שזה הטעם שרבנו יונה מתיר, משום שאם כן אין לזה דמיון להיתר האיסורים שנתערבו בדבש שם זה לא הופך לעפר, ע"ב שההיתר של המוסק אינו בנוי על כך שהיה שלב שאינו ראוי לאכילה אלא על עצם השינוי, ובנוגע לעצם השינוי הביא הוא ראיה מגמרא בכורות, שזה לא יכול להתיר דא"כ אין צריך לימוד להתיר חלב. לכן לדעתו המחלוקת בין רבנו יונה לבין הרמ"ה היא משום עצם השינוי שעבר על החומר.

למעשה המג"א לא סובר כרבנו יונה משום הראיה מחלב שצריך היתר מיוחד כדי להתירו אף שנשתנה. ועיין בביאור הגר"א שם שישב את קושית המגן אברהם על רבנו יונה מדבש, על פי הר"ן בע"ז. על הגמרא שאומרת שם לט ע"ב שאין חשש איסור בדבש של נוכרים: "דבש למאי ניוחש לה, אי משום איערובי מיסרא סרי" ומבאר הר"ן שם שאף שדרך הוא לערב בדבר דברים אחרים ונימוחו בתוכו וחוזרין דבש, "ליכא למיחש להכי, לפי שהמתערב בו עד שלא נימוח מסריח ומותר". מדבריו למדנו שאכן מפרש את טעם ההיתר משום שהיה שלב שהסריח לפני שהשתנה.

והנה עדיין ניתן לדחות את סתירת המגן אברהם, מחלב, כי חלב גם אם השתנה צריך לימוד שהוא מותר משום שעדיין הוא כבשר, ומניין שהשתנה לדבר היתר. וזה החידוש של התורה, משא"כ בדבש שהוא היתר ומה שנהפך בו לדבש הפך להיתר.

ובאמת נראה לומר שזאת היא כוונתו של החק יעקב סימן תק"ז אות טז וזאת אחרי שפסק שמעיקר הדין אין לסמוך על רבנו יונה, אבל אם הוא הפסד מרובה או מניעת שמחת יום טוב אפילו בפחות מששים הסומך על דברי הר"ר יונה לא הפסיד. תירץ החק יעקב את טענתו של המגן אברהם, וז"ל: "ועיקר הקושיה הוא מהא דאמרינן בבכורות דף ו' דחלב בהמה חידוש הוא כיון דדם נעכר ונעשה חלב הוי לן לאסרו, שמע מינה דבתר מעיקרא אזלינן, דלא כדעת הר"ר יונה, וכי תימא נילף מחלב הא קיימא לן דמחידוש לא ילפינן, עכ"ל. ואי משום הא לא אריא. ומדבש לא קשה מידי, דשאני התם בחלב דהוי אמינא דלא יהיה לשום חלב שום היתר, כיון דכל חלב נתהווה מאיסור דם, באיסורא קמא קאי, אף שנשתנה במראה לא נשתנה לדבר היתר, על כן אמרינן דחידוש הוא שחידשה התורה. מה שאין כן בדבש שהדבש עצמו הוא היתר אייך אם שמו בתוכו דבר איסור שחזר לנהפך לעשות דבש איך אזלינן בתר השתא שהוא נעשה בדבר היתר שהוא דבש ומהיכי תיתי לאוסרו מכל דבש כיון שטעמו ומראה שווה ונשתנה לדבר היתר, וק"ל. נמצא דאין סתירה כלל מהאי דחלב לדברי הר"ר יונה לענין הדבש, גם לענין המוסק שכתב שם הר"ר יונה, אפשר לדחוק ולחלק כהאי גוונא, אך מדמשים בלאו הכי לא שה מידי כמו שכתב המ"א עצמו בסימן רט"ז, ומדבש שהניח בצ"ע לא קשה ידי וכמו שכתבתי.

ואכן נראה שכך הבין הגאון החת"ס ח"ב יו"ד סימן ע' את דברי החק יעקב ולכן כתב יודבר גדול דיבר הגאון חק יעקב סי' תסז דזה אינו ענין לדם נעכר ונעשה חלב דלא הוה אזלי בתר השתא אי לאו דגלי קרא דשאני התם דלא נישתנו לדבר המותר בשלמא בשר שנשתנה לדבש איכא דבש תמרים ודבורים היתר גמור ונשתנה הבשר לאותו הדבר היתר אבל הכא נתלבן וליכא בעולם שום חלב דלא אתי מדם שנאמר שהדם נתהפך לאותו דבר אלא נעשה לבן ומהיכי תיתי לנו להתיר דם שנתעפש ונעשה ירוק, היין לא נתיר אם נעשה לבן, אי לאו דגלי קרא, אבל בנתהפך לדבר המותר או לעפרא בעלמא בהא פליגי. ואם כן הרי המוסק הוא ממש כמו חלב, ובחלב צריך חידוש כדי להתיר.

וראה עוד הגאון החת"ס חיו"ד סימן קין בדין שמן הנעשה מחרצנים של ענבי יין נסך והתירים כיון שהיין נהפך לשמן והוי כנבלה שנתהפכה לדבש, ובכל דבריו סמך הוא על מה שפסק החוק יעקב ודחה ראית בעל מקור חיים מהגמ' בכריתות שהזכרנו וכתב: "אבל לדינא דברי החק יעקב נכונים ואמתיים וה"ג דכוותיה".

ד. והנה מצאנו שהסכמת רוב הפוסקים הוא שכאשר חומר אסור השתנה לגמרי ונפסל ממאכל אדם, פקע ממנו האיסור ומותר לערבו במאכל, ובכך יתירו דין הגליצרין אפילו שבא הוא מהחי, הואיל ובמהלך הפקתו של הגליצרין מן החי היה שלב שבו הוא נפסל מאכילת כלב ונעשה סרוח, פקע ממנו האיסור, ואף שחזר להיות ראוי לאכילה, פנים חדשות באו לכאן ואין בו איסור.

וחזי הוית להגאון האחיעזר ח"ג סימן לא שפסק להתיר מטעמים אלו בדין של דם וז"ל: "אולם העיקר מה שנראה להתיר בזה לפי שעל ידי הפרדת הכימי מהדם נתיבש לגמרי ונפסל מתורת אוכל. וכן הראה לי פה רופא כימי שמתבש והוה בעץ בעלמא, ונפסל מתורת

אוכל לגמרי ופקע איסורו לגמרי, וכמו שאמרו בדין הקיבה סי' פט וכמ"ש הר"ן ע"ז דף לט בטעם ההיתר מהמוסק בנבילה שנתהפכה לדבש לפי שנעשית מתחלה פגום ושרוף וא"א שתיאסר. וכמו שאמרו בתמורה דף לא בביצת טריפה, דלכי גביל הוי עפרא בעלמא, ובחז"ל סי' ק"ג כ' דנבילה שאי"ר לגר אף אם תקן אח"כ פקע איסורו.

וכן דעתו של החזו"א יו"ד סימן יב ס"ק ז אשר מתיר ג"כ אם באמצע התהליך הדבר עצמו נפסל "והנה דעת הר"י דכל שנשתנה למחודש אינו כלל איסור דהוי כנתאפס ונברא אח"כ דבר חדש וכגידולי איסור בדבר שזרעו כלה. והרא"ש מסתפק בדבר וחוכך להחמיר אפשר דלא משום שמתהווה אלא דלא קים ליה דשינוי מאוכל לאוכל מקרי מחודש אלא חד מלתא היא ובאיסורו עומד. ונראה לפ"ז שאם מוציאין במלאכת כימ"א טעמים מאיסור ונותנין אותן אחים למאכל לתקון אי נפסל באמצע מאכילת אדם ואינו ראוי לא בפ"ע ולא לתערובת אף שעומד לגמור מלאכתו ויהא ראוי לתקן הקדירה, מותר".

והנה בשנת תרצ"ו שאל הגאון הרב שמואל שמעלקא קארניטצער זצ"ל אב"ד קראקא, להגאון ר' נחום וינפלד זצ"ל אב"ד דומברובה, אשר היה גדול הפוסקים בגאליציה ורבו של אחיו הגאון מטשיבין זצ"ל, "על דבר השאלה אודות הדקים המלאכותיים [קונסטדארמע] שנעשים מנייר אם אפשר להשתמש בהם לווארשט כשר לכתחלה, ואופן תיקונם הוא ע"י טישלער - ליים הנעשה מעצמות בעלי חיים, ואפילו שיש בהם מוח, שאחר שמבשלין אותן ומוציאין המיץ ולחלוחית שבתוכן ובשימת תערובת שאר דברים הוא מתקשה ונעשה טיט יבש וקשה, והוא הטישלער - ליים שמשתמשין בו הנגרי, ולעשיית הדקים הטישלער - ליים נמחה במים. אח"כ מטבילין בו את הנייר, למען הקשותו שלא יקרע כשיתמלא ויתבשל עם הבשר החי הנתון בתוכו, ואח"כ מעבדין את הנייר מקודם עם משקה חזק וחרף הרבה הנקרא פארמאלין - שפירטוס, לשלול כח ההמסה של הליים, וגם לאבד ולשרוף טעמו וריחו הפגומים שלא יקלקלו ויפגמו את הבשר אשר יבא בתוכו.

ורבה של דומברובה פסק לרבה של קראקא, שם שאף שיש כאן ממשו של איסור שהרבה אנשים אוכלים ווארשט ואינם קולפים את המעטפה, רק אוכלים הכל העור והבשר יחד, ובכך נמצא שאוכלים גם הליים הנבלע בנייר, מ"מ אין לזה כל חשש של איסור היות שהליים כבר נפסל מאכילת כלב, ומבואר בחזו"ד סי' ק"ג שאפי' בב"ח וכה"כ שאסורין שלכדה"נ, מ"מ אם נפגמו לגמרי מותרים. דנבילה שאי"ר לגר אינה קרויה נבילה, ואפילו חזר ותקנו בדברים המתבלין שרי, דכבר פרח האיסור מיניה ונעשה כעפר ואינו חוזר לאיסורו.

ויסוד דין זה עמד כל השנים להבין ולהגדיר את דינו של הגילאטין, אשר נהפכה עם השנים לרכיב חשוב לתעשיית המזון העולמי, וצריך לדעת שזה לא מזמן אשר מצאו תחליף לעצמות ועור בשר עם עצמות ועור דגים כשרים, וב"ה היום ניתן בקלות להשיגו, אמנם במשך השנים עמדה השאלה מה דינו של הגילאטין כאשר נעשה היא מעצמות ועור בשר טרפות ונבלות.

שאלה זאת הופנתה למו"ר הגאון הראשלי"צ הרב עובדיה יוסף זצ"ל והובאה בספרו שו"ת יביע אומר חיים יו"ד סי' יא וכמעין המתגבר נכנס בעובי הקורה, לדון בנושא מורכב, ואחרי אריכות בראיות חזקות התיר מוצר זה הנקרא ג'לאטין, על אף שהוא בא מעצמות ועור נבלות וטרפות. בתחילת דבריו נותן הקדמה לתהליך התוצרת של הגילאטין מן העור והעצמות וז"ל: "לאחר שנתייבשו היטב בשמש, במשך כמה חדשים, מערבים בהם מלחים כימיים וטוחנים אותם הדק היטב עד שנהפך הכל לאבק דק, ופנים חדשות באו לכאן עם התרכובת שבהם, ובכך ברור הוא שיש לדמות דבר זה למי"ש רבינו, שהמוסק הניקח מתוך חיה ידועה שיש לה חטוטרט בצוארה, ומתקבץ לשם תחלה כעין דם, ואח"כ נעשה מוסק שיש בו ריח טוב ונותן טעם לשבח בתבשיל ובמרקחות, יש טעם להתירו באכילה, משום, דפירשא בעלמא הוא, ואף על פי שמתחלה היה דם, אין לחוש לכך, דבתר השתא אזלינן, שהרי הדבש שנפלה לתוכו חתיכת איסור אע"פ שנימוחה בתוך הדבש, כיון שדרך הדבש להחזיר הדבר שנופל לתוכו דבש, כדין דבש דיינינן ליה ומותר, והיין אף על פי שמתחלה היה דם, כיון שיצא מתורת דם, בתר השתא אזלינן, הילכך אף על פי שנותן טעם לשבח בתבשיל ובמרקחות מותר. ודון מינה ואוקי באתרין. ואף על פי שהרא"ש שם כתב עייד רבינו יונה, ונראה שאפי' ראיתו צריכה ראייה, כבר כתב במעדי יום טוב שם אות ע' ולי נראה שא"צ ראייה לכך, משום שכן הוא מעשים בכל יום".

וממשיך שם הגאון היביע אומר זצ"ל, "שכן מצינו בשו"ת כנה"ג או"ח סי' רטז הגה"ט אות ז להגאון החביב, אשר מנהג פשוט הוא להתיר המור שהוא המוסק באכילה, ומעשים בכל יום שנותנים אותו בתוך המרקחות ומיני מתיקה לריח טוב. ופוק חזי מאי עמא דבר. וכן כתב עוד בספרו שו"ת בעי חיי חזו"ד סי' קג ע"ש. ובאמת שהרא"ש עצמו בתשובה כלל כד סי' ו הסכים לסברת רבינו יונה. וכן הובא בבית יוסף או"ח סי' תסז וכן הרי"ן פ"ב דע"ז דף לט ע"ב העיר בהא דאמרין התם, דבש למאי נחוש לה אי משום איערובי מסרא סרי, וכתב, כלומר שאף שדרך לערב בדבש דברים אחרים ונימוחים בתוכו וחוזרים להיות דבש, מ"מ ליכא למיחש למדי, לפי

שהמתערב בו עד שלא נימות מסריח ומותר, דעפרא בעלמא הוי, וכדאמרין בתמורה דף לא ע"א אפרוח ביצת טריפה מותר, דאימת קא גדיל לכי מסרח, ההיא שענתא עפרא בעלמא הוא. גם בשריית הרדב"ז ח"ג סי' תעא נשאל על מה שמכו לתת המוסק בתבשיל ובמרקחות, והרי הוא דם חיה טמאה, והשיב, שאע"פ שהרמיה היה אוסרו באכילה, מ"מ פוסקים רבים התירוהו, ורבינו יונה הביא ראייה להתירו מהדבש. וכ"כ הר"ן פרק אין מעמידין. ואני אומר שאין בו איסור כלל שכבר נתבטל מתורת אוכל וחזר להיות כעפרא בעלמא. ומצינו שכך פסק הגאון החקרי לב ח"א חיו"ד סי' עב בדעת הרדב"ז שהובא בשנית גת ורדים חיו"ד כלל א סי' ה בדין היתר המומיא באכילה, וזאת משום שסבר כרבינו יונה בדין המור שהוא המוסק, שכל שנשתנה האיסור מותר לגמרי ואפילו מדרבנן. וראה להאליה רבה סי' רטז סק"ד שכתב, שמדברי רבינו ירוחם נראה שסובר כרבינו יונה, ושכן דעת המעדני יום טוב. גם הט"ז סי' תסז סק"ו מסתמך ואזיל על סברת רבינו יונה. וכן החק יעקב פסק, שכל דבר שנשתנה להיתר פקע איסורו והותר, כגון בשר נבלה שנשתנה לדבש. ופסק הגאון החת"ס חיו"ד סי' קכו שדברי החק יעקב נכונים ואמתיים, ויפה פסק לדינא, ודלא כהמקור חיים שם. והפרי חדש בשו"ת מים חיים סי' י לפלל בדברי רבינו יונה, וסיים סוף דבר בהא סליקא שדברי רבינו יונה ברורים בטעמם, ורק צריך להזהר שלא יתן המוסק בתבשיל ובמרקחות אלא כשנתייבש לגמרי עד שאפשר לפרו ביד שאז נעשה כעפר בעלמא, ובכך בנד"ד מותר השתא לכו"ע".

אשר ע"כ העלה הגאון היב"א, ולפי זה ברור שגם הגילאטין שנשתנה לגמרי ונעשה כעפר בעלמא מותר ליתנו במאכל ומשקה להקפיא. וכן ראיתי להגר"י קאנוץ בשו"ת דברי יוסף סי' ו שפסק להתיר אבק, מעמיד הגבינות שנעשה מעור ועצמות נבלות וטרפות, מטעם הנ"ל, והביא ראייה ממה שפסק הרמב"ם פ"א מכלי המקדש, שהמור של מעשה הקטורת הוא המוסק, שהוא דם חיה שבהודו, והוסיף שלדעתו גם הראב"ד מודה להתירו באכילה כיון שנשתנה האיסור ונהפך למין אחר, ורק לענין הקדש החמיר, ואדרבה מלשון הראב"ד יש לדייק דס"ל להתירא. והוסיף להביא סמוכין להיתר עייף מה שפסק הרמב"ם פ"ג מהל' טומאת מת ה"י "בשר המת שנפרך ונעשה כקמח טהור", והרדב"ז הוסיף, שכמו שאפרו טהור מותר ג"כ באכילה. ומה שפסק הרמב"ם פ"ד מהל' מאכלות אסורות היא שהאוכל מאכל איסור שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם פטור, ומשמע שאסור מדרבנן, זהו דוקא אם לא נשתנה צורתו לגמרי, אבל אם נפרך ונעשה בקמח, פנים חדשות באו לכאן והרי הוא מותר. עכ"ל. והסכים עמו הגאון ר' חיים עוזר בתשובה שם, ובשו"ת אחיעזר ח"ג סי' לג אות ה עייש. אשר על כן בדין של הגילאטין הנעשה מעורות בהמות נבלות וטריפות וטמאות, יש מקום להתירו ע"פ סברת רבינו יונה, בנוסף על פסק הרמ"א יו"ד סי' פז בעור הקיבה שנתיבש כעץ. אף על פי שחז"ל החמירו בכמה ענינים לדון את העור כבשר, וכדברי הרמב"ם פ"ד ממאכלות אסורות הל' יח שהאוכל מעור בהמה נבלה וטרפה או טמאה, אף על פי שהוא אסור, הרי זה פטור. וראה בקובץ דברי זאב חי יח סי' יב שפסק להתיר הגילאטין, כיון שאין בו טעם כלל, ודמי למה שכתב התוס' בגמ' ע"ז דף סט ע"א ד"ה ההוא, שרגלי הדבורים כיון דעצמות בעלמא נינהו מותרים, שהרי העצמות טהורות כדתנן עצמות החמור טהורים, ורגלי הדבורים כעצמות החמור. וכן נראה דעת הגאון הציץ אליעזר בהערה לתשובת הגר"י אברמסקי זצ"ל, ומסתמך ואזיל על תשובת האחיעזר שהזכרנו. וכן עיקר להלכה ולמעשה להתיר הגילאטין, מכיון שפנים חדשות באו לכאן.

ע"פ יסוד דבריו ופסקתו של מו"ר היביע אומר, הנה מה שהתיר בדין הגילאטין ושברת ההיתר, הוא הדין נמי בדין הגליצרין, שזה עומד בדיוק באותם התנאים, ובכך יוצא שדעתו הגדולה של היב"א להתיר את הגליצרין אפילו אם הוא בא מן החי, היות שזה נפסל מאכילת כלב ובכך אפילו אם אחרי זה באים ומשתמשים בו במאכל מ"מ יהיה מותר היות שאיסור המקורי כבר אינו כאן ולפנינו יש דבר חדש לגמרי, כי נשתנה צורתו לגמרי, ופנים חדשות באו לכאן.

ה. אמנם מצאנו דעות בפוסקים האחרונים שמחמירים וסוברים, שכל ההיתר הוא בתנאי שהשינוי נעשה באופן טבעי, אבל אם השינוי נעשה על ידי מעשה מכוון של אדם, המאכל נותר באיסורו מנגד, ולדעתם הגליצרין אינו נחשב פנים חדשות, כיוון שהוא רק הופרד מחומצות השומן שהיה מחובר אליהן. וזה שהוא נעשה סרוח, אינו נחשב שהוא נפסל מאכילה, מפני שהוא נעשה כך בתוך תהליך מכוון שמגמתו להכינו לאכילה. ולכן כאשר הוא המעמיד היחיד יש לאסור את כל המאכל. וגם כשהוא אינו המעמיד היחיד, אסור לערבו בכוונה, ואם עירבו אותו, לכתחילה אין לאכול את המאכל שבו הוא מעורב. וכך דעתם של הגאונים הרב מנשה קליין זצ"ל ראה ספרו שו"ת משנה הלכות טז, כא והרב בן ציון אבא שאול זצ"ל ראה ספרו שו"ת אור לציון ח"א או"ס לד והרב יצחק יעקב וויס זצ"ל בספרו שו"ת מנחת יצחק חיים סימן ה ועייש, שדעתם להחמיר ולאסור. וראה דעתו של רבה של ירושלים הגאון הרב צבי פסח פרנק זצ"ל בספרו הר צבי יו"ד פג שרק בדיעבד אם כבר עירבו אותו, מותר לאכול את התערובת.

ובאשר יסוד המחלוקת היא מה ההגדרה של "פנים חדשות בגליצרין, האם הפרדת הגליצרין מחומצות השומן נחשבת ליפנים חדשות", כי מצד אחד אפשר לומר שכיוון שתרכובת הטריגליצריד מתפרקת למולקולות שונות, מדובר בפנים חדשות. או שאפשר לומר

מוסדות מוהר"ן מברסלב – צפת (ע"ר) – 580-525988

+380936655776

J6820777@gmail.com

ששינוי שהופך חומר לפני חדות הוא שינוי בסדר הרכבה הפנימי של המולקולה, וכיוון שהסדר הפנימי של מולקולת הגליצרין לא השתנה, דינו נותר כשהיה.

אמנם אף הדעות המחמירות והאוסרות, הנה עדיין בנדון של המשקה של הקוקה קולה בעולם, אשר לא יודעים מקור הגליצרין, במקומות ובמדינות שלא בדקו או שלא קבלו מידע על אודותיו, הנה מלבד ההיתר הגדול והרחב שכתבנו שניתן להשתמש בו אפילו אם הוא מן החי היות שזה נפסל מאכילת כלב ובכך אפילו אם אחרי זה באים ומשתמשים בו במאכל מ"מ יהיה מותר היות כי במהלך הפקתו של הגליצרין מן החי היה שלב שבו הוא נפסל מאכילת כלב ונעשה סרוח, פקע ממנו האיסור, ואף שחזר להיות ראוי לאכילה, פנים חדשות באו לכאן ואין בו איסור. הנה עוד זאת ניתן לצרף כמה וכמה צדדים בנוסף לכך, והוא כי במינון שמשמשים בו אין ממנו שיעור של אחד חלקי שישים, וממילא הוא בטל. ואין לטעון שהוא מעמיד, מפני שבדרך כלל השפעתו על מוצר המזון אינה ניכרת כמו מעמיד רגיל, ופעמים רבות הוא פועל את פעולתו יחד עם מוצרים שהם כשרים, ואזי מדובר ב'זה וזה גורם' שכבר אין בו איסור.

הנה בדין דומה לזה מצאנו שחז"ל, אסרו גבינת גויים משום שמניחים בה עור קיבת נבלה. ולמד מכך בשו"ת הרשב"א ג, ריד שכל איסור שהוכנס במאכל היתר על מנת להשביחו, אינו בטל בו גם אם יש פי שישים כנגדו. ודבריו הובאו להלכה בב"י יו"ד קלד מנגד, לדעת הרמב"ם הל' מאכ"א פרק ג הל' יג איסור גבינת גויים מפני שעור הקיבה מעמיד את הגבינה, ומעמיד אינו בטל, ואין ללמוד מכך איסור לדבר שמשביח אבל אינו מעמיד. ולכן למד מדבריו הנודע ביהודה תניינא יו"ד נו שיש להתיר שיכר שהכניסו בו בשר נבלה כדי להפיג את חריפותו, שכן הבשר אינו מעמיד את השיכר, וטעם הנבלה אינו ניכר אלא רק משביח את טעם השיכר. והואיל וגם לרשב"א האיסור מדרבנן, במחלוקת בדרבנן הלכה כמיקל ראה בשו"ת המהרש"ם חייג סי' רלג ושכך דעתו של המח"ס תמו מ"ה שמבארים שאף הרשב"א החמיר רק כאשר האיסור משביח את המאכל באופן ניכר, אבל כאשר טעמו אינו ניכר והשבח שהוא גורם למאכל הוא שבח קל, הוא בטל בשישים.

וגדולה מזו פסק הגאון המנחת יצחק חלק ו סימן עא שאין דין מעמיד לחומרים משמרים שעשויים מחומרים אסורים כדוגמת גליצרין מן החי, הואיל והם רק משמרים את מה שנוצר בלעדיתם, והביא הוכחה מהגאון הנו"ב שהזכרנו למעלה, על אודות יי"ש שקורין קראמבאמבולי פערסקי ודומיהן, שנותנין בתוך היורה בעת בישול היי"ש בשר נבילה או בשר שחוטת בלי הדחה ומליחה, ואומרים עושי היי"ש שהוא לעבורי קיטרא ולהפיג חריפות היי"ש, וכתב שם דאין בזה משום מעמיד, איך היה נמי בדין של גליצרין מן החי אין לו דין מעמיד.

וחזי הוית להרדב"ז ח"ג סי' תקמו שפסק שככל ההיתר אליבא דהרמב"ם שהזכרנו למעלה, הוא רק כאשר האיסור התערב במאכל שלא בכוונה, אמנם אם הגוי עירב בכוונה אישור במאכל, גם אם היה בו יותר משישים, והשבח שיש מהאיסור הוא קל, גם לדעת הרמב"ם ודעימיה, אסור לקנותו מהגוי, שכן האיסור לבטל איסור לכתחילה כולל בתוכו גם איסור לקנות אותו ממי שביטלו בכוונה. אמנם על שיטתו של הרדב"ז חלקו רוב האחרונים ונביא לכאן רק חלקם והם, יד המלך הל' מאכ"א פרק טו כה הדרכי תשובה סימן קח כ הגאון הנודע ביהודה תניינא יו"ד סימן נו הגאון הבית יצחק קמב, ח ומהר"ם מלובלין סימן קד ולדעתם הואיל והגוי אינו מצווה על כך, מותר לו לבטל את האיסורים בשישים, ואחר שהתבטלו מותר לישראל לקנות ממנו מאכלים אלו.

והנה אף אם נאמר שאין לתוסף המזון האסור דין 'מעמיד' (בנדון שלנו גליצרין מן החי), הנה עדיין יהיה אסור לישראל לערב אותו במזון לכתחילה, והשאלה היא מה יהיה הדין כאשר גוי עירב אותו במזון עבור גויים ועבור ישראלים. וכנדון שלנו במשקה קוקה קולה אם יצא בהנחה שיש אולי גליצרין מן החי והעובדים הגויים מכניסים אותו ומערבים אותו במשקה, הרי המשקה הוא נמכר לכולם גם לגויים וגם לישראלים ובכך כשהגוי עירב בו הגליצרין עשה אותו גם עבור הגוי וגם עבור ישראל.

דעתו של הגאון רע"א בשם הריב"ש סי' צט ה התנאי הוא שהגוי הכין את המאכלים לצורך גויים, אבל אם הוא רגיל למכור את מוצריו גם לישראל, נמצא שהוא מבטל את האיסור עבורם, וממילא הם אסורים לישראל. אמנם מצינו הרבה פוסקים שאם כאשר לא ידוע לקונים אם הגוי עירב איסור במאכל שהוא רגיל למכור גם לישראל, כגון שהוא מאכל שלעיתים מערבים בו תוסף כשר מהצומח ולעיתים תוסף אסור מהחי ויש פי שישים כנגדו, יהיה מותר לקנות ממנו. ודעות המתירים אלו הובאו בשו"ת מנחת יצחק חלק ב סימן כח ייהנה הגאון רעק"א הביא בשם הריב"ש שאם ביטל על הסתם למי שירצה לקנות הרי הוא כמי שנתבטל בשבילם ביחוד ואסור, ואף דרוב היי"ש נעשה בשביל הגויים, מ"מ במקור הדין שלמד משם הריב"ש מוכח שאף רק אם מפשו בשביל ישראל אסור, אבל שפיר כתב שם, שבאמת רבים חולקים על הריב"ש בזה. ובאמת כבר דנו בענין כזה הרבנים הגאונים זצ"ל, היה חותני הרב הגאון מוהר"ם צימעטבוים ז"ל הי"ד וחבריו בבד"צ דק"ק גראשוורדיין, עם הרב הגאון ממאד ז"ל, כמבואר בספרו לבושי מרדכי חאו"ח סי' נ"ב ונ"ג

בנוגע להחשש שנתנו שומן של איסור בהלופטגערס, והיה שיעור ביטול לבטל האיסור, שדעת חותני ז"ל וחבריו ז"ל להחמיר מטעם דברי הריב"ש והרעק"א הנ"ל, והגאון ממאד ז"ל צדד הרבה להקל, מטעם שהרעק"א ז"ל בעצמו העיר שם שאין כן דעת הרש"ל יש"ש חולין ז, נט שהביאו הטו"ז שם סק"י שכתב דהיינו דוקא שידע זה שנתבטל עבורו וניחא ליה אפילו לא צווה אותו לבטלו, אבל אם לא ידע מביטול האיסור, שרי ליה שהרי הוא כשווג. וגם בנד"ד הרי הקונים ישראלים לא ידעו מביטול האיסור, ולא ניחא להו, דהרי אפשר לעשות הפעולה ההיא בהיתרא ע"י יין כשר ונתקן באופן שלא יהיה נאסר שוב בנגיעת עכו"ם. ואף אם היה המבטל ישראל, הרי כתב הש"ך שם סק"י"ב שאם אין הישראל לוקח ביוקר מהעכו"ם לא אהני מעשיו הרעים ומותר למכרו אף לישראל. ועוד יש להוסיף ע"פ מה שפסק המהרש"ם ח"ג סי' רלד אשר ידוע דעתם של הראב"ד והרשב"א, שבאיסור משהו שא"א לבוא לידי איסור שרי לבטל לכתחילה, אייך הרי אם יתן יותר יתקלקל, י"ל דשרי לבטל לכתחילה, ואיך גם בנדוננו שלפי אמירת המומחה אם יוסיף יין על שיעור המוגבל יפגם הייח"ש, י"ל דבכה"ג שרי לבטל.

בנוסף לכך נוכל לצרף דעתו של הגאון הנודע ביהודה חיו"ד ס"ס כו שהקונה מנגרי דבר שיש בו איסור שנתבטל בשישים חשוב הוא לבדיעבד ומותר. וכך פסק הגאון ר' בנימין אליהו קנטור זצ"ל אב"ד סאקלוב והובא בספרו שו"ת חלק בנימין ח"א סי' לד וכן הובא ג"כ בשו"ת הרמ"ץ או"ח סי' כח ועייש. ואפשר עוד להוסיף מה שהובא בספר אמרי בינה סיס יד אשר אליבא דכל הראשונים, דבר שכבר נתבטל בידי נוכרי אין שום איסור לקנותו.

וחמותי ראיתי אור בדברי הגאון ר' מרדכי בריסק זצ"ל הי"ד, אב"ד טשנד והגליל אשר היה מגדולי פוסקי פולין נאסף יחד עם משפחתו במחנה השמדה אבל השאיר לנו ברכה את ספרו החשוב שו"ת מהר"ם בריסק חלק בסי' פט ושם פסק שיש לחלק בין עשיה של ישראל וגוי בביטול איסור לכתחילה, ובכן אם זה שייך לגוי אין לחוש בזה כלל ומותר לקנות לכתחילה אצל הגוי אפילו דבר שישאר אסור לבטלו.

בספרו שם דן האב"ד טשנד, מהר"ם בריסק זצ"ל, על אודות מפעל של ריבה תפוח, והוא שמביאים תפוחים אשר כולם מוחזקים בתולעים, ומבשלים אותם היטב עד שהם נימוחים וניחיו למים, ואחייב מערבים בהם הסוכר, ואח"כ מסננים את המשקה, למען יפרדו הגרעינים והקליפות, ושוב מבשלים את המשקה. השאלה שעומדת היות כי כל אותם תפוחים מוחזקים שהם מתולעים האם יש בפירות כדי ביטול התולעים וגם האם מועיל הביטול וגם האם מותר לבטלם, והעלה הגאון שם באריכות גדולה ודיון רחב, ובסעיף ג' שם בתשובתו כתב עוד: "באשר האם מותר לבשל הפירות הללו בכוונה כדי לבטלם מאיסור תולעים שבתוכם, הנה לכאורה נראה שמותר, שהרי אין כאן עיקר כוונתו לבטל וכדאמרין בסימן פד, לענין דבר שיש בו נמלים שמהתך הדבש אף שנותנים טעם, מ"מ אין כוונתו לכך. וכן כתב התרומת הדשן סי' קעא כשטוחן המתולעים אין כוונתו לבטל, אך בשו"ת רעק"א סי' עז פקפק בזה, דהא בדבש להכי שרי כיון שתכלית החיתוך להפריד הנמלים מהדבש ולהשליך האיסור וממילא נפלט הטעם, אמנם לא כן כשטוחן החטים עם התולעים הרי מערב האיסור עם ההיתר. ואיך אמור מעתה בנד"ד שאינו מכוין להפריד, וגם ספק ליכא כיון שהפירות מוחזקים בתולעים ואין זה כלל בגדר הספק, שאפשר שבכה"ג אסור אפילו באין מכוון לבטל, וחוץ מזה יש כאן עיקולי ופשירי לשיטת הטו"ז סי' צט ס"ק ז ובסי' קלו ס"ק ד שאין מתכוון לבטלו לא שרי רק באי אפשר בענין אחר. אבל בנד"ד הרי יש בידו לברור את הפירות (התפוחים) ויבשלם אחרי הבדיקה, ויש לדבר ע"ז הרבה, ועוד כאשר המפעל הוא של גויים הרי בכלל אין לחוש כלל, ומותר לקנות לכתחילה מאצל הגויים דבר שישראל אסור לבטלו, עיין בשו"ת שם אריה או"ח סי' ח' ועיין בדרכי"ת סי' קח אות כ' שהביא חבל נביאים מגדולי הפוסקים שמתירים בכה"ג "

ו. והנה לפני שנסיים את הדיון הזה נביא לכאן שלושה עמודי הוראה אשר דנו בדין של גליצרין מן החי ומכל הטעמים שהזכרנו התיירו אותו, ואף שב"ה יש לנו כאן כו"כ צדדים מרווחים להיתר אף לכתחילה, אמנם לא נוכל שלא להביאם כי חשובים הם.

הנה על אודות תרופה הנקראת ברנגין ואחד הדברים החשובים שיש בה הוא הציר המרוכז שמוציאים מן הכבד שאינו כשר ונשאל ע"י הגאון הרב אליעזר ואלדנברג זצ"ל האם תרופה זאת מותרת בשתייה. והעלה בספרו שו"ת ציץ אליעזר חיו"ד סי' טז שהרי הנה כששותים הציר של הכבד בלי תערובת יהיה קשה לסבול הטעם הבלתי נעים, אי לזאת נקרא זה נותן טעם לפגם, או אצל ממשו אין אומרים נותן טעם לפגם כי אם צריכים נפסל מאכילת כלב, ואת"ל לא אמרינן בכהאי גוונא נותן טעם לפגם אולי דין זה נקרא שינוי צורה, כי באמת מוציאים רק חלק מהכבד, דהיינו החלק שהוא נמוחה או נמס כשמערבין אותו באלכוהול ובגליצרין, ולכן אולי אמרינן שזה נשתנה ואין זה בשר. גם על גליצרין עצמו מסופק אני שהרי עושין אותו משומן נבלות, אלא שגם אצל גליצרין אולי יש לומר נשתנה כיון שהשומן משתנה ע"י שמעריבים עם השומן דבר אחר ואז משתנה השומן לגליצרין, שינוי יסודי, שינוי חימי. והרי ידוע שכאשר שינוי צורה בא ע"י פעולת הרכבה חימית עם מיני היתר המהפכת הכל לפנינו חדשות הרי לכו"ע יודו דליכא בכה"ג משום יוצא מן הטמא, ואחרי

מוסדות מוהר"ן מברסלב – צפת (ע"ר) – 580-525988

+380936655776

J6820777@gmail.com

שהביא אריכות דברים מדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים שכבר הזכרנו לאורך כל התשובה, הוסיף "ובחפשי בספרים מצאתי בספר נפש חיה או"ח סי' רטז שדן בכעין שאלתנו, ואחרי שמביא דברי הר"ר יונה הנ"ל כותב וז"ל: מזה יש למצוא סעד להתיר לחולה מאכלים שנעשו בדרך כימי מהרכבת יסוד דבר האסור עם שאר דברים שנשתנה מהווייתו ויש לדמות זה למש"כ הרמ"א יו"ד סי' קנה סיג דמותר לשרוף שרץ או שאר דבר איסור ולאכלו לרפואה אפילו חולה שאין בו סכנה. ויעוין בפת"ש אותה שנהגו העולם היתר לאכול ולשתות דם הנקשר ונתייבש מתיש שקורין באקסבלוט שנתייבש בחמה אף לחולה שאין בו סכנה כיון שנתייבש כ"כ עד שנעשה כעץ ואין בו שום לחלוחית אין בו איסור כלל וכמ"ש הרמ"א יו"ד סי' פז ס"י בהגה בעור הקיבה. והנה בהרכבה כימית משתנית יותר מהתיבשות כי נעשה כעצם אחר, עיין להרמב"ם יסודי התורה פי"ב הארבע יסודות שנתערבו ביחד וישתנו כל אחד מהם בעת העירוב עד שימצא המחובר מארבעתן אינו דומה לאחד מהם כשהוא לבדו, וא"כ הרכבה כימית שמפרדת מקודם ע"י הכימיה את היסוד השומן מחתיכת טריפה אין זה דומה למיץ הברש כי הוא נשתנה בעצמותו.

וממשיך שם הגאון הצי"א: "בכאן אנו באים האם נקרא זה נותן טעם לפגם בהיות כששותים הציר של הכבד בלי תערובת קשה לסבול הטעם הבלתי נעים, או דילמא אצל ממשו אין אומרים נותן טעם לפגם כי אם צריכים נפסל מאכילת כלב. ולפענ"ד נראה דשפיר יכול להחשב דבר זה מה שנותן טעם לפגם אף שהוא אצל ממשו לגורם חשוב בצידוד התרת לקיחת הרפואה לחולה שאינם. ובכדי שלא נצטרך להאריך הרבה אעתיק בזה מדברי שלשה פוסקים מפורסמים מה שמסכמים בקשר לכך. הנה הגאון המנחת כהן שער התערובות ח"א פ"ט מבאר: דהיכא שהאיסור בעין יש הפרש לענין הדין בין אם האיסור פגום מעיקרו או היותו פגום אחר שהיה משובח, כי אם האיסור פגום מעיקרו כעכברים שקצים ורמשים הנה הם אסורים מן התורה, אבל האיסורים המשובחים שנפגמו ונסרחו הרי הם מותרים מן התורה באכילה ובשתיה שנפגמו ונבאשו כל כך עד שאינם ראויים למאכל אדם ואז פקע איסורא מיניה, אבל אם נפגמו קצת ועדיין ראויים למאכל אדם עדיין אסורים מן התורה, ודבר זה נלמד מן הנבילה שאמר בה הכתוב "לא תאכלו כל נבילה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה" נבילה הראויה לגר לאכילה אסרה הכתוב, אבל אם נסרחה עד שאינה ראויה לגר הרי היא מותרת, וה"ה לכל האיסורים המשובחים שאם נפגמו כשיעור הזה הותרו שהרי לא אסרם הכתוב אלא כשהם משובחים. השני הלא הוא הגה"ק בעל הצמח צדק בספרו פסקי דינים יו"ד סי' קג שפסק, אשר נותן טעם לפגם מותר מדאורייתא אפילו גוף האיסור ממש, אע"פ שעומד בפני עצמו ולא נתערב רק שנפגם עד שאינו ראוי לאכילת אדם, ואף על פי שהכלב יכול לאכל, ולכן חשיב אוכל לענין טומאת אוכלין, אבל לענין איסור אכילה כל שנפסל מאכילת אדם חשיב עפרא בעלמא ומותר באכילה וילפינן לה מנבילה. עיין שם בציוני המקורות מש"ס ומפוסקים שמציין לכך.

השלישי הגאון החות דעת יו"ד סי' ק"ג סק"א העלה דמדברי השו"ע והפוסקים מוכח דבכל איסורים אפילו בשר בחלב וכלאי הכרם מותר נותן טעם לפגם, אע"פ שאסורין בשלא כדרך הנאתן, משום דנטיליים ילפינן מנבילה שאינה ראויה לגר, אבל כשנסרחה גוף האיסור, פקע שם האיסור מכל וכל, מקרא אחרינא דנבילה, שאייר לגר אינה נבילה ואפי' חזר ותיקנו בדברים המתבלים שרי, דכבר פרח האיסור מיניה ונעשה כעפרא, ואינו חוזר לאיסורו, ואף דבנטיל"פ אסור בפגום ולבסוף השביח, היינו משום דאינו רק פגם כל שהוא ולא יצא האיסור מאיסורו רק שאין אוסר התערובת. אבל כשגוף האיסור נפגם לגמרי עד שיצא מאיסורו אינו חוזר לאיסורו, והוא נלמד מקרא דנבילה שאייר לגר דע"כ קרא איצטריך להיכא שתיקן להאיסור. למדנו מדברי שלשת הרועים הנ"ל דנותן טעם לפגם בפגם גמור עד שאינו ראוי לאכילת אדם, ולא צריכים שיפסל גם מאכילת כלב, מותר מדאורייתא אפילו בגוף האיסור ממש וכשהוא בעין, והאחרון הגאון בעל חו"ד הכבד, לאשמיענו שאפילו חזר ותיקנו בדברים המתבלים בכל זאת שרי משום שכבר פרח האיסור מיניה, ואינם לפי"ז דון מיניה לנידוננו דאם תמצית דם הכבד בפ"ע כ"כ פגום עד שאינו ראוי בפ"ע לשתית אדם פרח האיסור מיניה ותו אף שחוזר ומתקנו עם תערובת מינים אינו חוזר יותר לאיסורו. ובנוגע למה שאנו מדברים כעת לענין מה שזה נטיל"פ יש לציין עוד לדברי שו"ת אחיעזר חו"ד סי' יא שכותב, דנראה לדון בפעולות הכימיות המבדילים כל מורכב ומוצאים כח אחד כמו מיץ הקיבה הנקרא עפפסין ואף שבדאי נראה שבכל איסור תורה כל כח איסור שבו אסור כמו חלק מן האיסור מ"מ כיון דאי אפשר להוציא את הכח רק ע"י שנתיבש ויופגם האיסור דינו כפגום, ואע"פ שע"י תחבולות כימיות ותערובות דברים אחרים יהיה הטעם שבו משובח, מ"מ זהו כפנים חדשות באו לכאן, ודמי למוסק לפי טעם הריץ משום דנפגם תחלה, ע"ש.

אשר ע"ג מסיים הגאון הצי"א: "לאור כל האמור יוצא לנו שמותר גם להשתמש בגליסרין באשר שגם הוא משתנה מעצמותו ע"י הכימיה בהפרדת יסוד השומן מחתיכת הטריפה ומשתנה בהרכבתו הכימית מצורתו הקודמת, ושייכים בו איפוא מצדדי ההיתר שצידדנו בדברינו. רק היות שניתן להשיג גליסרין כשר, עדיף מן הצורך לחזר ולהשיג הגליסרין הכשר אם הוא בנמצא במחוזנו". מדבריו למדנו שמעיקר הדין גליצרין מן החי היות כי משתנה היא מעצמותו ע"י הכימיה ניתן להתירו כי פנים חדשות באו לכאן.

כמו כן נשאל הגאון השרידי אש חלק ב סימן כא על דבר האם יש להתיר שמן יבש כדי לערבו במרגרינה, ושמן זה נעשה בעיקרו מצמחים בכלים כשרים, אבל מערבים בו מעט גליצרין, והגליצרין נעשה על ידי תערובת של שומן בשר נבילה וטריפה, והוא מעט מאוד ובטל בששים, והגליצרין אינו דבר המעמיד, כי הוא ניתן רק כדי להפיג חמימות הבישול. ועוד, שחלק השומן שבגליצרין ובגליצרין במרגרינה אינו אפילו אחוז אחד של מיליון חלקים. והשאלה אם יש בשימוש בגליצרין משום מבטל איסור לכתחילה.

ענה על כך השרידי אש, כי בדומה לשאלה זאת שאלה נשאל הגאון הנודע ביהודה מהדו"ת יו"ד סי' נו לענין יי"ש שנותנים לתוכו בשר נבילות וטריפות כדי להעביר קיטרא ולהפיג חריפות היי"ש, וחשש השואל, שמא אינו בטל מטעם דבר המעמיד דאינו בטל אפילו באלף, והשיב לו, שאין זה דבר המעמיד, דאדרבא הוא בא להחליש כח היי"ש, ולא נקרא מעמיד אלא שאור שבעיסה שבלא שאור אין העיסה מחמצת, וגם לא שייך כאן משום מידי דעבידי לטעמא. וגם בנידון דידן כן הוא. והנה בדין אין מבטלין איסור אם לא נתכוון לכך, מותר עיין בשו"ע יו"ד סי' צט סעיף ה ובש"ך שם ואולם כבר כתב הנו"ב שמה שהתיר הטור או"ח סי' תנג להתיר תערובת של חטין נשוכים ואין לחוש משום אין מבטלין איסור לכתחילה, שהרי אינו טוחן כדי לבטל, וזהו דווקא התם, שהיו כבר מעורבין אלא שהיו ניכרים ועי"י הטחינה הם מתבטלים, אבל לערב בידים, אפילו אם אין כוונתו לבטל רק בשביל צורך אחר, אסור. אולם כל זה הוא אם המערב הוא ישראל, אז בודאי אסור, אבל בנידון דידן, שהמערב הוא עכו"ם, השאלה היא אם מותר לישראל לאכול מתערובת זה שעשה העכו"ם. ודבר זה תלוי אם העבריים עשה זאת בשביל הישראל או לא. והנה, בבית חרושת גדול בודאי לא שייך לומר שעשה זאת בשביל ישראל. אלא שהגאון רע"א הגהות ליו"ד סי' צט כתב בשם הריב"ש, שאם ביטל סתם בשביל מי שיקנה אסור עיין שם, אמנם המהרש"ל והט"ז חולקים ע"ז. ועוד יש לומר מכיון שאפשר לעשות גליצרין בלא תערובת שומן, איך לא ניחא לישראל בתערובת זאת, ואפשר להתיר לישראל. ובנוסף ראה הנו"ב מהדו"ק בסי' כו בדין שלחופית של דג טמא הנקרא הויזן – בלאזין, ושם פסק להתיר מטעם שנפסל מאכילת כלב, ומטעם שיש לדמותו לכלי שדרכו להשתמש בשפע. וכל הטעמים שייכים בנידון דידן. ועדיף מנידון של הנו"ב לפי שגליצרין נהפך לחומר אחר ע"י פירוד חימי. ועי' בשו"ת אחיעזר יו"ד סי' י"א שדן בזה בהרחבה, ואין לכפול את הדברים, וכל מה שהעלה שם שייך ג"כ בגליצרין ובכך יש להתיר, עכ"ל.

והחוט המשולש לא במהרה ינתק, הלא הוא הגאון מהר"ם פיינשטיין זצ"ל, אשר התיר את הגליצרין והביא זאת בספרו אגרות משה יו"ד ח"א סי' סב והוא על אודות מה ששאל ידו הגאון מוהר"ם פינחס טייץ זצ"ל אב"ד עליזאבעט, על אודות יי"ש בלענדעד שמכניסים שם תערובת גליצרין, וכתב שם האג"ם: "הנה גליצערין הוא דבר שאינו נו"ט כלל וגם הוא רק מעט ולא ניתן לטעם אלא כדי שיהיה קל לבלוע, וכדומה לעוד דברים שאין שייך לטעם. וגם הרבה פעמים שלא נשאר כלום מהגליצערין מהיי"ש גופיה. ולכן חזינן שלא חששו כל הרבנים שבמדינה לאסור זה וגם הא כמעט כל ישראל שבמדינות אלו שתו זה, וחיינו לומר שעשו איסור, אלא הוא כדברתי שמדינת מותר, ואם אינם נביאים בני נביאים הם".

העולה מדברינו להלכה ולמעשה, אשר מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשונו אשר המשקה הקוקה קולה נמצא בעירו, הנה מלבד המקומות בעולם שיש כשרות על המשקה, וכן מלבד המדינות שהרבנות או הבי"ד בירר וידוע בבירור שהגליצרין הוא מן הצומח, אלא אף במקומות שהדבר לא ברור ויש אולי חשש שהגליצרין שם מן החי, הנה עיים דברינו ועיים המינון של הגליצרין וכל צדדי ההיתר החשובים שנכתבו אין שום חשש לשתות משקה קוקה קולה באשר הוא, והדברים הם ברורים.

. והנה עוד שאלה עמדה על הפרק על אודות כשרות משקה הקוקה קולה במקומות שאין כשרות או במקום שאין לנו גישה לדעת מה הם רכיביו, והוא על אודות אחד מרכיבי צבעי מאכל שיש במשקה, אשר לטענת כמה רבנים יש חשש שבצבעי מאכל הנמצא בקוקה קולה יש צבע מאכל שאינו כשר המוכר בשם "כוכינילי או יקרמין" או בשם חומצה כרמינית ובלועזית Cochineal, Carminic Acid, והוא צבע מאכל אדום המוכר לפי הקוד E120, והוא צבע מאכל שמופק מבעלי חיים אסורים, היינו שהוא מופק מכנימות.

הוא ידוע כי צבעי המאכל נועדו להעניק למאכל מראה רענן ומושך, ולעיתים גם לחפות על פגמים. מתחילה נהגו יצרני המזון להשתמש בחומרים טבעיים שהופקו מפירות, מירקות ומשרצים. עם התפתחות התעשייה המודרנית, פותחו חומרי צבע מחומרים סינתטיים כגון נפט ופחם, שמחירים זול וצבעם חזק ועמיד יותר, וכולם כשרים, כי אין בחומרים סינתטיים שאלות כשרות. אמנם ידוע כי בין צבעי המאכל חומצה כרמינית E120 המניבה צבע אדום ומופקת מכנימות אסורה היא לאכילה.

תהליך ייצור צבע מאכל זה הוא לשם הפקת צבע המאכל יקרמין" או 'כוכינילי מגדלים לשם כך חרקים מסויימים על צמחי הקקטוס מייבשים את גופותיהן של נקבות החרק, טוחנים אותם ומוסיפים חומרים כימיים ומרתיחים. אחרי הבישול מסננים את הצבע

המתקבלת ומוסיפים חומרים כימיים ומרכזים את החומר. אח"כ מייבשים שוב את התרכיז וטוחנים לאבקה, וזוהי אבקת הצבע מאכל אדום E120.

מי שעורר נושא הזה הוא הגאון ר' אשר אנשיל קרויז זצ"ל אב"ד ראצפערט, ומלפנים אב"ד בואנוס איירס בארגנטינה, והובא בספרו בירור הלכה אות כג עמי לב וכן הוא כותב "כן הוא הדבר בהרבה מאכלות ומשקאות שהתרגלו לאכלם ולשתותם בדמיון של כשר, וכמו משקה הקוקה קולה ששתו לפי הרגלם וישנם עוד כיום הרבה ששותים את המשקה הזה מתוך הדמיון הכולל שהוא כשר. וראיתי בספר מרב אחד ששימש ברבנות באותה העיר, שהמשקה הזה נעשה שם, והראה לדעת על נכון שהקוקה קולה נעשה בתערובת דם תולעים עם עוד תערובת דברים כימיים. ואני שואל מי הוא היהודי שהיה שותה דם תולעים, וכי יעלה על הדעת מישהו שיאמר על זה שהוא כשר אף אם נניח שיש עליו איזה הכשר מאיזה רב מכשיר כרגיל כאן, אז פסקו מלדקדק, והכל מכניסים המשקה הזה לבתיים ולפיהם ללא מורא כלל מיום הדין. הנה יש לומר שכוונתו "תערובת דם תולעים עם עוד תערובת דברים כימיים", היא על אודות הצבע מאכל אדום E120.

מה שלא כ"כ ברור מדבריו, האם הוא התכוון שנתנו הכשר על הקוקה קולה, על אף שהשתמשו בצבע מאכל הזה, ועוד לא ברור ממי הוא שמע או ראה את זה, "ואת שמו לא הגיד לי והוא פלאי", וגם באיזה ספר הוא ראה "מרב אחד ששימש ברבנות באותה העיר שהמשקה הזה נעשה שם", הרי ממה שידוע הרב ששימש ברבנות שמשקה הקוקה קולה נעשה שם (בעיר אטלנטה בארה"ב) זה הגאון הרב טוביה גפן זצ"ל, רבה של אטלנטה, וחבר אגודת הרבנים דקנדה וארה"ב, והוא היה המשגיח הראשון שנחשף לנוסחה, והוא אכן כתב תשובה בנושא והובאה בתחילת דבריו והיא מודפסת בספרו "קרני ההודי ושם דיבר הוא רק על שתי בעיות הלכתיות שמצא שם בתרכיז הסודי הראשונה זה הגליצרין מן החי שקראה אותה בשם "מורייס" והשניה זה הנוזלי העשוי ממיני דגן ובעייתי לענין חמץ בפסח אותו קרא "הניגרון" אמנם אין שום זכר ואף לא הזכיר בתרכיז הסודי צבע מאכל אדום העשוי מדם תולעים שאותו כמובן היה אוסר, והיה דורש להחליפו או להסירו, וקשה לומר שחיי גאון ויר"ש כמו הרב גפן זצ"ל היה דורש להחליף רק את הגליצרין והנוזלי החמץ ומשאיר את הצבע אדום העשוי מדם, ונותן כשרות על אף זאת, ועוד שידוע שכל מעשיו של הרב גפן היה לתקן את הנעשה כאשר כל עם ישראל היה שותה קוקה קולה, ואף כתב בתשובתו שבמעשה זה ששינה את הרכיבים ניתן לשתות את המשקה למהדרין מן המהדרין, ועוד שכל מעשיו בבדיקה ובהשגחה נעשתה שלא ע"מ לקבל שכר, וכפי שידוע שעד יומו האחרון סירב לקבל כסף על ההשגחה שנתן על משקה "קוקה קולה", איד לא חיפש להקל או שח"ו מתוך לחץ לא כ"כ עמד על נושא של הצבע מאכל האדום העשוי מדם חרק האסור, אלא קרוב לומר שזה שלא עמד על זה הוא כי אכן אין צבע מאכל מסוג זה במשקה הקוקה קולה, ומה שנאמר לרב קרויז לא כ"כ מבוסס הוא. והנה צריך לדעת שמה שכתב הרב קרויז הוא משנת תשכ"ב כאשר עדיין היה הצבע מאכל זה שימושי מאד, הנה היום וכפי שנסביר זאת בהמשך צבע מאכל זה מוגדר כלא בריא כלל ובהרבה מדינות מחליפים אותו בצבע מאכל אדום אחר, כי מצאו שהוא לא בריא וכ"ש לא בריא לגוף בצורה תדירה. יש אפילו מדינות שהורידו אותו לחלוטין. אצלנו בבד"ץ איחוד הרבנים למהדרין בקשנו להשתמש בצבע מאכל אדום שנעשה מצבע של הסלק והוא דבר טבעי

וכמובן כשר והוא מאד איכותי.

בשאלה ששאלתי וגם ששאלו לחברת קוקה קולה האם הם משתמשים בצבע המאכל של המשקה של הקוקה קולה בצבע מאכל אדום B120 הם ענו לנו באופן ברור מאד ולא בשום פנים" וזאת מכמה סיבות: מצד הבריאות ושהיא מוגדרת כצבע מאכל שלא מומלץ וגם מסוכן. ועוד אם שותים הרבה מהמשקה ובאופן תדיר לא בריא לגוף לסבול הצבע מאכל הזה, והרי המשקה קוקה קולה שותים אותו מיליארדי אנשים בעולם בכל רגע ורגע. עוד זאת שיש לצבע מאכל זה בעיה באלרגנים כי יש אנשים שסובלים מ"אלרגיה של הקרמין" שזה הבסיס של הצבע מאכל הזה. ואכן בצבעי מאכל האדומים ושהם מסוכנים בנוסף לצבעים האדומים E-122 וגם E-124 גם הצבע מאכל E120 נכלל במסוכנות וזאת אף שמדובר בצבע מאכל טבעי (מופק מסוג של חרק) וע"פ הנתונים של היום הוא עלול לעורר תגובה אלרגית קשה ולגרום לאסתמה, ואינו מומלץ לשימוש לילדים היפראקטיביים, ואף שימוש מרבי בהם יכול לסרטן. לכן לאור זאת מהתשובות שקבלנו מחברת קוקה קולה הוא שאין בתוך צבע מאכל שלהם צבע מאכל E120, ובכך אם אולי היו משתמשים בו אז, כיום ברור שאינו בשימוש כלל.

עוד הוסיפו לנו כי עוד סיבה שהם לא משתמשים בו, וכמו הרבה חברות גדולות בינלאומיות, הוא כי זה יגרום להפסד גדול לחברה כי לא רק אצל היהודים הצבע מאכל זה הוא אסור, אלא גם אצל המוסלמים, והשוק המוסלמי כולל כמיליארד שש מאות אנשים בעולם, כאשר הרבה מהם אוסרים את שימושם או נמנעים משימושם.

מוסדות מוהר"ן מברסלב – צפת (ע"ר) – 580-525988

+380936655776

J6820777@gmail.com

אני בעצמי דברתי בזמנו עם אחד מאנשי הדת החשובים באירופה שיח מוחמד אלי פרקוס, איך הם מגדרים ה"כושניל" והצבע מאכל שעשוי מדם חרק, וענה לי כי אצליהם באסלאם הדבר הוא אסור "חראם" ואף כתבו "פאטואה" (פסק דין) במבוסס ע"פ הקוראן שאסור להשתמש בו ואף עמדו בחרם על מפעלים גדולים שיוציאו אותו מרכיביו שאם לא הוא לא מוגדר "חלל". ולכן דברי המנהלים של חברת המשקה קוקה קולה נראים לנו כאמינים, שרק זה היה חסר להם שיהיה חרם של קרוב לשתי מיליארדי אנשים בגלל צבע מאכל שאותו ניתן להחליפו. יש לציין כי בידיעתי אכן אותו צבע מאכל שהוא היה מאד שימושי במיוחד אצל הערבים והמוסלמים ממדינות מערב כמו טוניס מרוקו ואלג'יר כי הם שמים אותו בנקניק "מרגז" שהיא נקניק חריף ואדום והיו מכניסים צבע האדום הזה, מאז "הפאטואה" של השייח, הם אסרו אותו בכל האטלזים שלהם וזאת יודע אני מקרוב כי לא פעם עשינו נקניקיות ונקניק כשר למהדרין, והערבים קנו זאת מאתנו עם הכשרות למהדרין, כי העדיפו אותו כי ידעו בבירור שאינו מכיל צבע מאכל האדום האסור, וידוע כי הם יודעים שאצלנו לא נשתמש בו כלל וכלל, ולא נרמה את הלכות, כאשר אצליהם פיהם וליבם אינם שווים, רמאים בני השקרנים.

ח. והנה היות כי הזכרנו סוגייה זו של הנקניקיות, זכור אזכרנו אסיפה שהייתה בעיר פאריז, בתאריך כ"ב כסלו תש"ע, ובה התכנסנו כל דיני צרפת יחד עם הרב הראשי לצרפת, השתתפו באסיפה דיני פאריז שטרסבורג ליאון מרסיי ומיץ, באותה אסיפה העלו על הפרק בעיית ה"בוכיניל" ובלועזית Cochineal והוא צבע מאכל אדום המוכר לפי הקוד E120 ומשתמשים בו בהרבה אטלזים כשרים ברחבי צרפת כדי להוסיף צבע לנקניקיות ופאסטראמי וכיוצ"ב. וידוע שיש יצור של נקניקיות וסלמי ופאסטראמי שהוא מאד מפורסם הנעשה תחת השגחת ב"ד שטרסבורג זה שנים רבות, ושם הם משתמשים בצבע הזה לתת יותר צבע אדום.

והנה היות כי העלו הרבה ערעורים על כשרות המוצר, וברוב רשימות ברחבי העולם היהודי מופיע מוצר זה כאינו כשר, עלתה השאלה מה דעתנו על מוצר זה. הנה דעת הרב המכשיר ועוד דיין אחד היתה כי הוא מוצר כשר למהדרין, אבל דעת הרוב של הדיינים שישבו באסיפה היתה כי מוצר זה הינו כשר בדיעבד, אבל אינו ראוי למוצרים גמורים הנקראים למהדרין. דעתי בזה בשם בד"ץ איחוד הרבנים למהדרין, אשר כמובן שלא ניתן להשתמש בו, ועוד ובמיוחד שניתן להשיג צבע מאכל אדום שיעשה אותה פעילות והוא טבעי וכשר למהדרין. דעת הרוב אכן התקבלה בישיבה זאת, שצבע מאכל זה הוא אמנם כשר אבל רק בדיעבד, אבל לא למוצרים למהדרין.

והנה לענין הלכה, למה הנקניקיות אלו והפסטרמות אלו אשר משתמשים בצבע מאכל זה מוגדרות "כשר" אבל אינו ראוי להקרא מהדרין, אף אם הבשר הוא חלק ולמהדרין, כי ידוע שיש כמה פוסקים שאסרו מעיקר הדין להשתמש בצבע מאכל זה, ועוד כאשר ניתן להחליפו בקלות, בצבע מאכל אחר כשר למהדרין. הרי הגדרת "למהדרין" זה לא רק בחומר גלם העיקרי שזה הבשר או בעשייתו שנעשה ע"י משגיח יר"ש אלא שכל מרכיביו הם אכן כשרים אליבא דכו"ע בלי להשתמש בצדדי היתר, והיות כי יש כאלה שיגדירו אותו כאסור איך ניתן להקריאו למהדרין. ולהקדים: מובא בגמרא חולין דף נייח אמר רב הונא כל בריה שאין בו עצם אינו מתקיים י"ב חדש. אמר רב פפא ש"מ מרב הונא הא דאמר שמואל קישות שהתלע באביה אסורה. ופרש"י שם משום שהתולעת מהלכת תוך הקישות הוה שורץ על הארץ. אבל התלעיה בתלוש לאו שורץ על הארץ עד דנפיק מיניה ומהלך ע"ג קרקע. ולכן, הני תמרא דכדא לבתר תריסר ירחי שתא שריין. וברש"י שם, שהתלעו ואינו ידוע אם במחובר אם בתלוש, לבתר תריסר ירחי שתא שריין. וברש"י דאי במחובר התלע לא הוה חיי עד השתא. ולפי רבינו שמואל בתוס' שגרס תמרי דכרום, נמי מייירי שידוע שהתלעו ודאי. אבל לפי פירוש ר"ת הני תמרי דכדא לא צריך להיות שידוע ודאי שהתלעו, כפי שכתב רש"י. אלא יכול להיות דהוה ספק כפירוש הרא"ש. והקשה הרא"ש שם בחולין סימן נ"ג דהרי לאחר י"ב חדש השרץ עדיין נמצא ושרץ שמת אסור, וכמשמע לקמן ברא"ש סוף סימן סח וכתב הרא"ש בשם הראב"ד דהפירוש שאינו מתקיים אחר י"ב חדש היינו שאין בו לחות כלל והוה כעפרא בעלמא. ודייק מדאמר אינו מתקיים ולא אמר אינו חי. וכן כתב הר"ן בפירושו על הר"ף שאינו מתקיים אלא חוזר לעפרו. וכן הוא ברשב"א וברמב"ן שם.

והנה מדברי הרא"ש לא משמע שודאי התלעו אלא הינם בספק ורק דרכן להתלע. וכן פירש המעדני יו"ט שם. וכן כתב שם בשם הרשב"א בתורת הבית, והוא שמדובר שם בספק התלעו ואסורים תוך י"ב חדש, ורק אחר י"ב חדש מותרין, מחמת הספק ממני"פ אבל מדבר דוקא בספיקן, ולא בוודאן. ועוד חילוק בין הרא"ש לרש"י, דלרש"י התולעת רק אינה חיה אחר י"ב חדש, וכן כתב רבינו גרשום שם. והרא"ש חידש בשם הראב"ד דחוזר לעפרו היינו שאין שום משמעות של איסור עליו אחר י"ב חדש. ולפי"ז יש מחלוקת בפירוש מימרא זו בין רש"י לבין הראב"ד ושאר הראשונים. ואם היינו אומרים דהיתר רש"י הוא רק בספיקן אולי נחא, אבל רש"י הרי כתב דגם אם התלעו ודאי מותרין אחר י"ב חדש, והרי יש תולעת שהיא רק לא חיה. ואיך איך יתצו הם קושית הרא"ש.

והנה המהר"ם שיף כתב שלשיטת רש"י שרי היינו שמדבר רק מהתולעת החיה שבע"כ נתהווה רק אחר י"ב חדש, והיא שמותרת באכילה כיון שלא פירשה, ואינו צריך לחידוש הראב"ד. ועל אלו שהיו לפני י"ב חדש שאינם חיים, אבל הרי עדיין קיימים, יעשה להם

מוסדות מוהר"ן מברסלב – צפת (ע"ר) – 580-525988

+380936655776

J6820777@gmail.com

בדיקת צוננים לפני הבישול כהאשר"י, והמתולעים יצופו למעלה. ומשמע מלשונו דההיתר הוא רק עייר בישול ונימוח. והיות ולאלו שחיים מלפני י"ב חדש אינו היתר מטעם בריה, ולכן לפני י"ב חדש אסורים. ולאחר י"ב חדש עייל בישול מותרים כי ימוחו מיד. ואלו שנולדו בתלוש הרי מותרין. וכן משמע לכאורה מלשונו של הרי"ן שדיבר ג"כ רק בעבר ובישלן בלא בדיקה בין תוך י"ב חדש בין לאחר י"ב חדש מותרין משום ספייס, ומשמע ג"כ שרק באופן שבישלן היתר. והנה הרמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ב הל' טו פסק, שאם שהה הפרי אחר שנעקר שנים עשר חדש אוכל בלא בדיקה, שאין תולעת שבו מתקיימת שנים עשר חדש. ובהגהות מיימוניות שם הביא הלשון, לאחר י"ב חדש שרי, שודאי בתלוש התלעו דאי בעודם במחומר כבר היו מתים. ולא כתב שהיו כעפרא בעלמא, רק דלא חיי כרש"י שם. ובמגיד משנה שם כתב, נראה מדברי רבינו שיכול לבשלן ללא בדיקה ולא חיישינן שמא פירשו או יפרשו בשעת בישול שהרי לא חלק, וכן הביא מהרשב"א והרמב"ן.

הרי לפ"ז כל ההיתר הוא ע"ז בישול, כיון שמה שנשתייר לאחר י"ב חדש מהתולעת שנתהווה אולי קודם י"ב חדש ועתה הוא לא חי, והוא ממילא נמות מיד בעת הבישול ובטל ואלו שנתהוו אחייב בתלוש לא נאסרו כיון שלא פירשו מהפרי, ואיננו חוששין שיפרשו ע"י הבישול, אבל אין כוונתו שיאכל אותם חיים עם תולעת מתה שבתוכה, אף אם היא אחר י"ב חדש, כיון שהוא כמו שאוכלו בעין עיר תערובת הפרי. וכן משמע מתשובת החת"ס סימן עז ששואל למה לא הצריך הרמב"ם בדיקה גם באלה שהתלעו בתלוש, שמא כבר פירשו ונאסרים כשורץ על הארץ. וכתב שאם בישלם ללא בדיקה הוה מותרים כשיטת הרשב"א והרמב"ן גם לפני י"ב חדש מטעם ספייס, שמא אין בהם ואם יש בהם שמא התלעו בתלוש. אבל אותם המתלעים בתלוש, והם אחר י"ב חדש לא הזכיר הרמב"ם כלל בדיקה, וקשה הרי שמא פירשו מהפרי ונאסרים גם אם התלעו בתלוש, והרא"ש החמיר גם באלו לבדקן קודם ע"י צוננים שיצופו למעלה, ואח"כ יבשלם ברותחין. וכתב שהרמב"ן והרשב"א יהבו טעמא משום דאיכא למיתלי שנימוחו, והיינו ע"י הבישול, ומשום הכי לאחר י"ב חדש מותר אפילו לכתחילה, והוא ע"י שימוחו בתבשיל, והרא"ש החמיר יותר והצריך מקודם בדיקת צוננים כלעיל. ונכנס שם החת"ס בחילוקו בין שמא התלע במחומר שלא היה לו חזקת היתר והוה כריאה שנאבדה ללא בדיקה, דלא הוה לבהמה חזקת היתר. משא"כ לאחר י"ב חדש. אבל ברו לנו שהחת"ס דיבר דבריו רק מבישול התמרים בספק התלעו, ולא מאכילתם בעין בודאי התלעו. ומכל הלין אין לנו עדיין היתר לאכול תולעים בעין אף אחר י"ב חדש.

ט. והנה בנושא הזה של צבע מאכל אדום הנקרא "כוכינליי" והוא עשוי מדם חרקים, מצאנו בדברי הראשונים שיתייחסו כבר אז על אודות מוצר זה, ראה לרבינו בחיי על התורה פ' תרומה, וראה בילקוט מעם לועז הוצאה חדשה ח"ג עמ' תתקל"ח שביאר על התולעת שני, וכתב שיש אילנות שגדלים בהם כעדישים קטנים ובכל אחד יש כמאה תולעים קטנים המלאים דם, והם לחוצים מאד זה על זה ואינם זזים ממקומן. וכשמבקעים עדשה זו מוחצים התולעים הקטנים, ונעשה כמו מרק של תותים, והסוחרים קונים אותם ומניחים בשמש להתייבש בתמוז ובאב ומחמימות השמש מתים התולעים האלו ומתייבשים העדישים ומוכרים אותם. ושרים עדישים אלו במים ונעשים אדומים כמו דם והוא הקרימז, ובו צובעים בגדים וחפצים וגם שמים במרקחות וסוכר. וכתב שאין איסור בהם כיון שנעשים כמו עפר, וכ"ש שאין אוכלים מהם אלא משמש כצבע שמקבלים מהם המים. ואע"פ שיש בהם אותה פעולה כמו בשעה שהן חיים. דעו שזה שאסרה תורה תולעת שני באכילה הרי זה בגלל הלחלוחית שבהם כמו שנאסרו כל התולעים, ולא מחמת הצבע שיש בהם. ולכן כשמייבשים אותם הלך מהם כל הלחלוחית וכל האיסור והצבע שנשאר אין בו ממשות. ומה שהצבע משמח הלב אין בו איסור כיון שאין מורגש טעמו בחיך, אלא סגולה שנעשית מעצמה בלי שירגישו בה. ולכן הצבע בא בעיקר מקליפת העדישים שמקבלים הצבע ע"י התולעים. ואפילו אם מתערב מעט מהתולעים כיון שמועכים אותם יחד. ולאחר שנתייבשו נעשים כעפר ממש.

וראה עוד בתשובת הרדב"ז ח"ג תתק"ט, תע"א בענין התכלת שהרי צריך ג"כ להיות מן המותר בפ"ד. ומדמה אותו לרגלי הדבורים שהובא ברא"ש בשם ר"ת עיין פייה יא שרגלי הדבורים או כנפיהם אינו חשוב כשרץ אלא כעפר בעלמא. והרדב"ז כתב בלשונו, כללו של דבר כל אוכל שנפסד הרבה עד שחזר להיות עפר מותר. ולכאורה ה"ה בצבע מאכל זה.

אמנם בשו"ת שואל ומשיב תליתאה סימן לייט כתב על צבע שנעשה מתולעים שצובעים בו הראזליא, וצידד להחמיר בו לכתחילה. ומפלפל שם בנידון חזותא אי הוה כטעמא. והביא מהכו"פ שסובר דחזותא כטעמא, אמנם דעתו של המנחת יעקב שאינו כטעמא. והביא שם שהפרמ"ג מצדד כהכו"פ אבל רק אם הדבר ניתן ע"מ לצבוע. והביא בתו"ד דהוה ספיקא דדינא אי אמרינן חזותא מילתא היא אי לא.

וכן בשו"ת שערי צדק יו"ד סימן צ"ט הביא מקור הדברים מהמרדכי ריש ביצה בלבנו בביצה שנולדה ביו"ט המאכל, וכתב המרדכי דחזותא מילתא היא ונאסר המאכל.

אמנם כפי שהזכרנו שיטת המנחת יעקב עדה היא, שמאכל שעירבו בו איסור כדי לתת בו צבע ואין טעמו מורגש, מותר, הלכך לדעתו יש להתיר את הצבע מאכל שהוא בא מדם חרקים אבל כבר איבד כל שמו והוא כפנים חדשות כאשר הוסיפו שם חומרים כימיים ועוד נהפך לאבקה. ואף שכל מטרתו היא להוסיף בצבע ויש לו חזותא מ"מ היות כי אין טעמו מורגש יהיה מותר להשתמש בו.

ויסוד דברי המתירים היות שצבע המאכל שהופק מבעלי חיים טמאים או נבלות הגיע לשלב שבו לא היה ראוי לאכילה, כגון שעבר יבוש עד שאבד ממנו טעמו, אין בו יותר איסור. ולכן אותו צבע מאכל היות כי נתייבש ונעשה בעץ ובטל מן העולם ופנים חדשות באו לכאן. וכפי שהתיר בתפארת צבי יו"ד ע"ג יין שצבעו האדום חוזק על ידי אבקה שנוצרה מתולעים אדומים שיובשו ונטחנו, יין זה יהיה מותר היות כי התולעים התייבשו כעץ, הוי כעץ בעלמא כמבואר בשו"ע שם סי' י' ברמ"א. וכפי שכתב ב"י בשם שבה"ל בדין עור קיבה. וכן משמע מהש"ך קיד כא שכל מאכל שהתייבש כעץ פקע איסורו, כמובא בפתחי תשובה יו"ד סי' פז ס"ק כ' ועייש.

ועיין עוד בשו"ת אחיעזר סי' יא מה שכתב באיסור שנתייבש ונעשה כאפר וכן בדין של דבר שנפסל מאכילת כלב עיין בשו"ת נו"ב חיו"ד סי' כו ובמהדו"ת חיו"ד סי' נז ועייש.

ובדעות המתירים ניתן לראות שכך נוטה להקל הגאון היביע אומר ח"ו יו"ד סז והוא על דבר מה שנשאל על כשרות קפה שמערבים בה חומר אסור שנעשה מאבק נבלה וטרפה ומבהמה טמאה, ומסתמא יש בקפה יותר מששים לבטלו, וגם נתברר שאין בקפה שום טעם איסור כלל. והרי לכאורה יש לדון אם מותר לכתחלה לקנות קפה זו מן הגוי, אף שתערובת האיסור בטלה בששים ואין בה טעם איסור כלל. לפי מ"ש בשו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תקמז וז"ל: ולענין אם מותר לקנות מן הגוי דבר שנתבטל בששים, הדבר ידוע הוא שאסור, שבשעה שלוקחו מן הגוי הרי הוא כאילו מבטלו לכתחלה, וקי"ל אין מבטלין איסור לכתחלה, ולא התירוהו חכמים בביטול בששים אלא בדיעבד משום הפסד ממנו, אבל לקנותו מן הגוי חשיב לכתחלה ואסור. אמנם ראה בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג סי' ק"ס שנשאל אודות נכפה שעכו"ס רוצה להאכילו לרפואתו דבר טמא, והשיב, שאפילו במקום סכנה כה"ג אם אין הרפואה ידועה אסור, כיון דהוי דרך הנאה. ומ"מ אם כבר ביטל העכו"ס את השרץ ע"י תערובת באופן שנתבטל בששים מותר, ואף על פי שהעכו"ס ביטלו לכתחלה, כיון שלא ביטלו ישראל מותר. ומוכח שכל שנעשה ברשות הגוי שלא בציווי ישראל לא חשיב לכתחלה אלא דיעבד. ואף שי"ל דשאני התם דהוי לצורך רפואה. מ"מ מסתמות דבריו משמע שכל שאין הביטול נעשה ע"י ישראל מותר בכל אופן. וכן כתב בפשיטות בשו"ת קול אליהו חייב חיו"ד סי' ב' שכל שנעשה ביד הגוי לא מקרי לכתחלה אלא כדיעבד, כמ"ש הרמ"א סי' קכב סי"ו וכן דעת מרן השו"ע סי' קיד וכן אמרו בגמ' ע"ז דף לט ע"ב דבש למאי נחוץ לה, אי משום גיעולי עכויים נטלי"פ הוא. ואם איתא דלקנות מן העכו"ס מקרי לכתחלה הא קי"ל דנטילים דוקא בדיעבד שרי, אלא ודאי דהא נמי דיעבד מקרי. גם בשו"ת נודע ביהודה מה"ת חיו"ד סי' נו כתב בפשיטות שהקנייה מן הגוי דבר שיש בו איסור שנתבטל בששים חשיבא כדיעבד ומותר. אלא שעיקר ההיתר נראה שכיון שאבקת האיסור עפרא בעלמא היא, ואינה ראויה לאכילה כלל, ובטרם שנתערבה בקפה, בטלה מתורת איסור, אין לחוש בזה כלל, וכמ"ש הרמ"א סי' פז סי' י' ייעור קיבה שנתייבש כעץ ואין בו שום לחלוחית בשר, מותר בחלבי. וכן העלה בשו"ת תפארת צבי חיו"ד סי' עג בדין תולעים אדומים שמייבשים אותם וצובעים בהם משקים, שהדבר מותר, הילכך נ"ל להתיר בנייד של הקפה לקנותו מן העכו"ס לכתחלה.

ובאמת יסודי ההיתר הם דומים לכל הרכיבים שהזכרנו שזה יהיה גליצרין מן החי או ג'לטין מבהמות נבלות וטרפות וכן הדין ב"כוכיניל" העשוי מדם תולעים וכל כיוצא בדבר היתר שמערבים בו חומר אסור שהיות כי עשו להם שינוי לחלוטין כגון עיין יבוש או שנהפכו כעץ בעלמא והורידו מהם כל האיסור כי משתנה היא מעצמותו ע"י הכימיה ניתן להתירו כי פנים חדשות באו לכאן, ובנוסף ובמיוחד כשנוסיף שנעשו ע"י גוי אפילו שישראל נהנה מהם.

י. והנה מה שהביא את ידידי הדיין משטראסבורג שליט"א, לתת כשרות למהדרין בנקיקיות והפסטרמות אלו שמכינים אותם עם צבע מאכל אדום העשוי מ"כוכיניל" שהוא צבע מאכל B120 הוא, כי ממשך הוא בקבלה שהיתה לפני הרבה שנים, ע"י קודמיו דיני שטראסבורג, ובכך הנקיקיות והפסטרמות המיוחדות לעיר שנקראות אף בשמו של העיר "נקיקיות של שטראסבורג", וכן שני המפעלים היהודים שקיימים בעיר שטראסבורג זה עשרות שנים היו משתמשים בצבע מאכל זה לתת את החזותא שתהיה אדומה מבריקה. ואכן היו עושים זאת אף לכתחילה והיו מגדירים זאת כלמהדרין ומשם התפרסם הענין בשאר האטלזים הכשרים בשאר ערי צרפת.

ואכן קבלה זאת, ניתן למצוא אותה בשו"ת קנין תורה ח"א סי' קיד אשר שם הגאון אב"ד שטראסבורג הרב אברהם דוד הורוויץ זצ"ל מביא בספרו שם, את ההיתר על דבר המעשה שהיה אצלו לפני שישים שנה בזמן היותו אב"ד שטראסבורג וממונה על הכשרות שבעיר, בימים אלו ביקרתי בבית חרושת למיני תבלין הניתנים בתוך הסלאמי וכאשר חקרתי על צבע האדום הניתן בתוך הסלאמי להאדימו

שיהיה נראה כבשר אדום ויפה, נשתוממתי על המראה שהביאו לפני בכלי גדול זבובים יבשים ושחורים למאות, והסבירו לי שאלו באים מאי קאנאריע שבספרד שמגדלים זבובים אלו לרבות, וממיתים אותם ע"י השמש החמה מאד שם, וככה מתייבשים עוד על השמש זמן הצריך, ונשלחים לכאן ובפה נטחנים דק ממש כקמח ואחייב מערבין קמח הזה במים לערך כייה ולי גרם בליטר מים, ומוסיפים קצת אלהל למען יעמוד ימים רבים, ומזה ניתן מעט מאד לתוך בשר הנטחן לסלמי ואופשניט לחזותא אדום ויפה, והענין נוגע להפסד גדול כי בלא זה יפסיד כל קונו.

ועל שאלה זאת העלה להלכה הגאון אב"ד שטראסבורג זצ"ל ייהנה משו"ע יו"ד סי' קז מבואר, שאין פליטת דברים אלו הפגומים אוסרת, והביא בדרכי תשובה שם בס"ק כו בשם המים שאפילו אין רוב היתר נגד כל האיסור, ואפילו אם לא זרק גוף האיסור מתוך, יהיה מותר, ובמקולין נותנין רבע ליטר מצבע זה בתוך מאה ק"ג בשר, אמנם אפילו הכי קשה הדבר, לערב לכתחילה איסור אפילו מיעוט כזה, ויש לצדד שאין כוונתו בביטול האיסור רק לעשות חזותא ומראה יפה, כי הטעם מזה בלאו הכי פגום מאד, ודינו כרגלי הדבורים המובא בסי' פד, וראה גם לנו"ב סי' כו לענין הוזהב לאזען שמייבשין ומערבין לתוך המעד, והוא משלפוחית דג טמא, והרי אין כוונתו לבטל האיסור ואין היתר רק אם נתערב כבר, אבל לא אם רוצה לערב לכתחילה, שזה לא ניתן להיתר. ועם כל זאת בסוף התשובה שם כתב להיתר, שהרי איך כוונתו לערב רק להציל המשקה ולכן מותר אף שהוא מערב לכתחילה, והביא עוד צדדים אחרים להיתר וראה שם. ובנדון שלנו יש עוד היתר גדול והוא מדברי הרשב"א סי' צט בדבר שדרכו להשתמש בשפע תמיד, ולא שייך כלל לחשש של הנו"ב בנדון שלו שלפעמים יתרמי שישתמש במועט כמובן לבק, ובהפסד גדול כזה שא"א לעשות הסלאמי בלא צבע זה שאין מי שיקנהו אולי הוי כשעת הדחק וכדיעבד. וגם בענין החזותא דנימא שאינו בטל ג"כ לאו מילתא היא, וכדעת הטו"ז סי' צח ס"ק יא שנראה שדווקא בדבר שיש בו טעם אינו בטל ע"י החזותא, אבל בדבר הפגום שטעמו אינו אסור לא יוסיף לנו גם החזותא שום דבר, ועיין בסימן קיד ברמ"א סיד שרגילים למשוך היורות והכלים בשומן חזיר אין לחוש, שהוי נותן טעם לפגם אף שכנראה הוי עוד חזותא. ועיין בפת"ש סי' ק ג שבנותן טעם לפגם ולא נעשה כן לחזותא כי האי דשם ללבן ולצחצח הפולין ודאי שלא מילתא הוא.

והוסיף עוד הגאון זצ"ל: ייהנה כשנוסיף לדברינו כך שלפי הפריית המובא בשפ"ד סי' פד ס"ק כד אשר תולעת שעברה עליה יותר מששה חודשים אחרי שמתה נעשתה היא עפרא בעלמא והיא מותרת. ואיך בנדון דידן הרי כבר עברו יותר מששה חודשים מעת שהובאו לכאן, ואפילו לשיטת הפרמ"ג שחלק עליו ומצריך דוקא י"ב חודשים, וכן דעתו של הכתב סופר יו"ד סי' מז המובא בדרכ"ת ס"ק י' הנה מצאנו שהביא שם ס"ק קז בשם שו"ת משה ידבר, שאם היא מתה מאליה חוזר להיות עפר אחר ששה חודשים, והביא סמוכין מדברי הגמ' בחולין לענין עור, שיש חילוק בין בהמה שמתה מאליה או שנשחטה. והרי בנד"ד הרי היא גם נחשבת אופן מיתתם של אותם זבובים דמיתתם ע"י חום השמש כמתה מאליה. ועוד כאשר יש ספק שאפשר שכבר עברו עליהם י"ב חודשים, ועוד ראה בשו"ת שואל ומשיב תליתאי המובא בדרכ"ת סי' קב ס"ק לעל דבר צביעת היין שרף ראזאליע בצבע הנעשה מתולעים, ובדרכ"ת הפך דבריו בהעתקה, ושם הכי איתא שמקודם כתב שקשה בענין לצבוע היין לכתחילה, שהרי כעושה סייס בידים, אמנם בסוף תשובתו סייס, שכיון שאחר י"ב חודשים התולעים מותרים, איך אינו שוב ניכר האיסור, שדלמא הוא אחר י"ב חודש. וכן המהרש"ל צידד להיתר זה.

ועוד צידד הגאון הקנין תורה, שכאשר נוסף על כך שבנדון שלנו שמדובר מזבובים שהם פגומים יותר מאשר התולעים וזאת לשיטת כמה פוסקים, הנה אולי יש לצדד להיתר. ועוד זאת ראה בשו"ת שערי צדק יו"ד סי' צט וסי' ק אודות דין המשקה ראזאליע ושם צידד שאם הצבע יבש כ"כ עד שנפרך בצפורן, יש לדון שוודאי עברה שנתו ויש להיתרו, והביא שהזבובים פגומים מעיקרא ולכן יש יותר קולא בהם. ובסוף תשובתו העלה הגאון אב"ד שטראסבורג ששאל זאת לידיו הגאון אב"ד מאנשטור גר"י ווייס זצ"ל והעיר לו מדברי הפת"ש סי' פז ס"ק כ בשם התפארת צבי שבתולעים האדומים שמייבשים אותם וצובעים בהם משקה של יין שמותר ג"כ מטעם זה. אשר ע"כ יש כאן כמה צירופים ועם כל זאת מהראוי לדקדק להשתמש בצבע של אשתקד" עכת"י הקנין תורה.

והנה כפי שציין אב"ד שטראסבורג על דבר מה שהעיר לו הגאון אב"ד משנסטר על דבר דברי תפארת צבי וזה עוד תנא המסייע לפס"ד, הנה אכן ניתן למצוא תשובתו בספרו שו"ת מנחת יצחק חלק ג סימן צו ושם מביא דברי הגאון אב"ד שטראסבורג כלשונו ומחזק את דבריו ופס"ד וזאת על אף שהתחיל את דבריו אשר בעירו מנשטור אינו מרשה לבתי חרושת שעומדים תחת השגחתו להשתמש בצבע זה, וזאת אף שמעיקרא דדינא, צודק אב"ד שטראסבורג עיין שניתן להיתרו וזאת מכל הצדדים ההלכתיים שהביא בתשובתו, אמנם סייס הגאון המנחת יצחק "יתבנא לדינא שיש מקום להקל בהפסד גדול, וגם לא ידעתי אמאי לא אפשר לדקדק, שלא להשתמש אלא מהצבע של אשתקד".

ובאמת מעיין בדברי הגאון משטראסבורג בתשובתו בקנין תורה נראה לי לומר שגם הוא סובר שכל ההיתר הוא רק לבדיעבד והרי גם כתב בתחילת דבריו יש בהפסד גדול כזה שא"א לעשות הסלאמי בלא צבע זה שאין מי שיקנהו

מוסדות מוהר"ן מברסלב – צפת (ע"ר) – 580-525988

+380936655776

J6820777@gmail.com

אולי הוי כשעת הדחק וכדיעבד".

ועוד מה שהביא אותי לחשוב כך הוא לא רק שיש דעות האוסרות כדעת הפמ"ג המובא בפתי"ש שם ס"ק כא שמה שכתב השו"ע שאם הבשר נתייבש הוי כעץ בעלמא, זה דווקא בבשר בחלב, שכיון שנתייבש מקודם הבשר לא נשאר בו טעם לאסור החלב, ולא חל שם בשר בחלב, אבל בשאר איסור לא נפקע ממנו שם איסור ע"י שנתייבש, ולכך אף שהאיסור נתייבש לא נפקע ממנו שם איסור ע"י שנתייבש. וראה להגאון הכף החיים סי' פז ס"ק פז שהביא בשם השפ"ד אות לג שמה שהתירו בנתייבש זה דווקא קיבה אבל בשר שנייבש כעץ אסור הוא". היינו שרק בדין קיבה אמרין כי הייבוש מתירו, אבל לגבי בשר, הייבוש כעץ אינו מבטל את האיסור. וכן הביא ידידי הגר"ע אדרעי שליט"א בספרו שו"ת עמא דבר ח"א סלי י על דבר דרך עשיית צבע מאכל אדום העשוי מ"כוכיניל" ושימוש בתעשיית המזון והביא דעתו של מו"ר הראשלי"צ הגר"מ אליהו זצ"ל שלדעתו להחמיר ולא להשתמש בצבע מאכל זה כלל, כי גם לדעת המתירים דבר שהתייבש כעץ, הוא דווקא כשאוכלים אותו שלא כדרך אכילתו, אבל אם הוא נועד לצבע מאכל, הרי שהוא נאכל כדרך אכילתו ואוסר את המאכלים שנצבעו בו. ולכן לכתחילה יש להחמיר ולא להשתמש בצבע מאכל זה ובדיעבד אם השתמשו יש להקל בשעת הדחק.

ובאמת כוונתו היא שהרי בצבע מאכל האדום שנעשה מדם חרקים, הנה האדם צריך להם כיון שכל כח הצבע שבהם נשאר כמו שהיה. ואדרבא ע"י כל הייבוש שנעשה בהם הוא מפריד חלקי האורגניזם, ונשאר רק הצבע ומחזקו, כי רק כך יתקיים להרבה זמן הצבע האדום שלו. וכיון שהוא עושה זאת דייקא לצבוע לו מאכל לאכילה, והוא יוצא מן הטמא. כי החרק או הזבוב הוא שנתן כח ויופי הצבע הזה בגופו, ולא נעשה דבר חדש ע"י פעולת הייבוש וכדומה. אדרבא מתחזק על ידם כוחו הטבעי של הצבע שלו, שהרי כל חשיבות הזבוב הזה הוא הצבע, וצבע זה חי ולא נתייבש כעץ, כי ממנו ניקח הצבע היקר הזה. א"ב לפי סברתו של הגר"מ אליהו זצ"ל, קשה מאד להתירו לכתחילה. אשר ע"כ לא היה לי ברור על מה סמך האב"ד של שטראסבורג של היום, להביא את הדין הזה כדין לכתחילה ולהחשיבו למהדרין" כאשר ניתן היום בקלות למצוא צבע אדום סינטטי או מדבר המותר, וזוהי יעשה אותה פעילות ויוכל האטלז למכור בלי שום קושי אותם נקניקים ופסטרומים באותה איכות ובאותה חזותא רק מדבר מותר ואז באמת זה יהיה למהדרין. ואם בכל זאת יעמוד על השתמשות מצבע מאכל שמקורו מדם חרקים אז לפחות יהיה כתוב שזה מצבע מאכל זה ולא יכתבו "למהדרין". ראה עוד דיון שדומה לנדון הזה והוא על אודות שרוליי קולוגין לנקניקים על אותם שמשתמשים בכמה מפעלים בעולם ובין היתר ביפן ומקורם מנבילות וטריפות, הנה דנו בזה גדולי הרבנים יש שהתירו בדיעבד ויש שהתירו אף לכתחילה ראה בשו"ת שמע שלמה להראשלי"צ הגר"ש עמאר שליט"א, וזאת כתב הוא בזמן היותו הרב הראשי לישראל ואז ההנחיות היו להתיר, ויש שהשתמשו בהם לכשר אבל לא כתבו למהדרין, ויש שאסרו זאת. הנה כעת ההנחיות של הרבנות הראשית לישראל, וכפי שכתבם ידידי הרב הראשי לישראל הגאון הרב דוד לאו שליט"א שאחרי ששלחו משגיחים במפעל ביפן הגיעו להחלטה שלא ניתן להתירם באישור הרבנות הראשית לישראל, והוסיף "מה עוד שבימינו לא חסרות אפשרויות להביא עורות מבעלי חיים כשרים ואף משחיטה כשרה כדת וכדין". א"ב היה בדין הצבע מאכל הזה כי ניתן בשופי להחליפו ועוד כי גם מסוכן הוא ובמיוחד אם משתמשים בו הרבה וידוע כי חמירא סכנתא מאיסורא אלא יחליפו אותו בצבע מאכל אחר כשר למהדרין.

מכל הלין יוצא לנו לדינא, כי מבירור שעשינו אין במשקה קוקה קולה צבע מאכל זה E120 וכפי שכתבנו באריכות למעלה, ואף אם היה אותו בזמנו כעת איננו, ואף אם תמצא לומר שכן הרי מדינא דהלכה אין לזה כל איסור כלל ע"פ דברי הפוסקים המתירים, וכדברינו למעלה באריכות גדולה.

יא. הנה אחרי שכתבנו שהמשקה קוקה קולה הוא כשר, כעת נשאר לנו לברר נקודה אחת והאחרונה והיא על אודות כשרותו לפסח, והיא האם מקור הגלוקוזה (קרמל) וכן חומצת לימון הם מדגנים ואז לא ניתן לשתות אותו בפסח כי יש שם חמץ, במפעלים שנתנו שם כשרות ברור שבדקו את מקור הגלוקוזה וחומצת לימון, אני כשבדקתי במפעל של קוקה קולה בפולין חקרנו היטב על נושא הזה והגענו לנקודה שמקורו הוא מתירס ולכן דינו ככשר לאוכלי קטניות

וכאשר פנה אלינו המשוק שעובד איתנו על המוצרים שתחת השגחתנו בצרפת ובאירופה היה מעוניין למכור אותו לפסח עבור הקהלות שאוכלים קטניות בפסח, אמרנו לו שאף שביקרנו במפעל שלהם הנמצא בצרפת וגם במפעל הנמצא בפולין ושם קבלנו תשובות ונתונים שאכן אין חשש לדגנים האסורים לפסח ומשום הכי גם יש להם תעודה שהקוקה קולה במפעל שבפולין הוא ללא חשש של גלוטן גלוטן פרי" כי מקור גלוקוזה (קרמל) הוא בא מתירס וכן שאר הרכיבים אין חשש עליהם של חמץ, מ"מ היות כי הוא מוגדר "כשר לפסח לאוכלי קטניות" ובית הדין שלנו קיבל על עצמו לתת כשרות לפסח לאוכלי קטניות רק למוצרים חיוניים ולא למותרות, כי בבית דיננו יושבים שם בשבת אחים גם ספרדים וגם אשכנזים, הצענו לספק שעובד איתנו שיציע זאת לכשרות אחרת ואכן שנה אחת הוא קיבל

מוסדות מוהר"ן מברסלב – צפת (ע"ר) – 580-525988

+380936655776

J6820777@gmail.com

זאת עם הכשרות של בד"ץ ליאון - צרפת, והשנה עם הכשרות של רבנות הולנד בראשותו של הגר"א רלב"ג. והוי ידוע כי כל גופי כשרות שנתנו כשרות על המשקה של קוקה קולה זה היה בעיקר עבור פסח, ובצרפת רק עבור פסח, כי כל השנה כולה אנשים קונים בחנויות רגילות בלי שום כשרות. ובכך ברור שבדקו את נושא הקרמל ושאר הרכיבים שלא יהיה שם שום חשש של חמץ. והשאלה היא מה יהיה בדיון של מי ששותה משקה קוקה קולה בפסח שאין עליו הכשר או שלא ידוע בבירור האם הגלוקוזה (קרמל) או החומצת לימון מקורה מתירס או שמקורה

מדגנים.

הנה מצאנו עיין מחלוקת בפוסקי זמננו, מה יהיה הדיון של מוצר מזון שיש חשש שמקורה מדגנים יש שאסרו להשתמש במוצר מזון שמעורב בה אפילו שעירבוהו לפני פסח ויש שמקילים להשתמש במוצר מזון שעירבו אותה

בהם לפני פסח.

שני עמודי הפסיקה נחלקו בנושא, הראשון מו"ר הראשלי"צ הגר"ע יוסף זצ"ל, אשר דעתו להקל ולהתיר, השני הלא הוא ידידו ראש ישיבת פורת יוסף, הגאון ר' ביי אבא שאול זצ"ל, דעתו להחמיר ולאסור. והיות כי יסודות של פסיקתם חשובה לנו נביא את עיקרי הדת בנושא, ועפ"י נגיע לנקודה היוצאת מדבריהם האם בדיעבד יש מקום להקל למי שקנה לפני פסח קוקה קולה ורוצה לשתות אותו בפסח ואינו יודע בבירור האם יש שם כמות קטנה של רכיב שעשוי מדגנים, וההיתר יהיה שחמץ שנתבטל בששים לפני הפסח, אינו חוזר וניער בפסח לאסור במשאו. או שאסור לו לשתות אותו אלא איך יודע בבירור שאין שם שום חשש של חמץ.

ראשון המדברים הלא הוא מו"ר הגר"ע יוסף זצ"ל אשר הביא את השאלה באריכות והובאה בספרו שו"ת יחיה דעת חלק בסימן סב על דבר חומצת לימון שמפיקים אותה כיום מחיטה, ומשתמשים בה במוצרי מזון ובמיצים שונים, האם מצרכי מזון אלה כשרים לפסח. הנה תהליך הייצור של חומצת הלימון, היא כדלהלן: לוקחים סירופ גלוקוזה שהוא נוזל המופרד מעמילן של חיטה, ולאחר שמוסיפים עליו חומרים מינרליים, מכניסים אותו בדודים גדולים עם טמפרטורה גבוהה, וזורעים שם סוג פטריות שבמהלך כעשרה ימים מעכלות אותו ומפרישות נוזל מסוים, שיש בו תכונות חומצת הלימון, לאחר מכן נותנים שם סיד באופן שמתערב היטב עם הנוזל, ומתהווה עפר לבן חסר כל טעם או ריח, ואז מוסיפים חומצה גופריתית, וכתוצאה מהתרכובת מקבלים חומצת לימון גבישית, שלאחר טחינתה נמכרת בשוק כחומצת לימון, ומשתמשים בה במוצרי מזון שונים. ולכאורה אפילו אם נניח שדין הגלוקוזה הוא כדין חמץ גמור, הרי בדרך כלל השימוש בחומצת הלימון הוא על ידי תערובת גדולה, באופן שכבר בטלה בששים קודם הפסח, ונודע מה שכתב הראב"ד בתשובה בספר תמים דעים סימן לו שחמץ שנתבטל בששים לפני הפסח, אינו חוזר וניער בפסח לאסור במשאו. וכן העלה האור זרוע ח"א סימן תשעט וכן כתבו בספר התרומה סימן נה והסמ"ג מצות ל"ת עז והמרדכי פרק כל שעה סימן תקנה והר"ן סימן נט וכתב בארחות חיים הלכות חמץ ומצה אות מב שכן הסכימו רבינו פרץ והריטב"א. וכן פסק המאירי פסחים דף ל ע"א וכן הסכים בשו"ת התשב"ץ חייג סימן רנח וזה לשון מרן השו"ע או"ח סי' תמז ס' ג חיטה שנמצאת בתרנגולת בערב פסח, מותרת, שבטלה בששים, אבל אם חממו התרנגולת בפסח בעוד שהחיטה בתוכה, חוזרת לתת טעם בתוכה בפסח, ואוסרת במשאו. ומבואר שאם הוציאו את החיטה מותר לאכול את התרנגולת בפסח, וכן פסק מרן שם ס' ו בסתם. וראה עוד בשו"ע שם סי' תסז ס' יב ועייש. אמנם יש לדון בזה לפי מה שכתב הרמב"ם חמץ ומצה פי"ד הל' יב על אודות דבר שנתערב בו חמץ ואינו מאכל כל אדם, כגון התריאקה שאוכלים לרפואה, אע"פ שמותר לקיימו בפסח אסור לאוכלו עד אחר הפסח, אף על פי שאין בו מן החמץ אלא כל שהוא. ושכן פסק מרן השו"ע או"ח סי' תמב סיד וכתב הגאון רבי אליהו ישראל זצ"ל, בספרו כסא אליהו סי' תמן סק"י שאע"פ שמרן עצמו פסק שאינו חוזר וניער, והרי גם כאן אין מן החמץ אלא כל שהוא שנתערב בתריאקה קודם הפסח, ונתבטל בששים קודם פסח, מ"מ כיון שהחמץ בתריאקה הוא דבר המעמיד שא"א לתריאקה בלי החמץ שבתוכו, אסור, שהלכה רווחת: דבר המעמיד אפילו באלף לא בטיל. והטור או"ח סימן תמב כתב גם כן בשם הראב"ן, גבינה שהעמידה בשכר שעורים, אסור להשהותה בפסח, דכיון דאוקומי קא מוקים חשיב כמו בעיניהו. והטור עצמו שם סימן תמן העלה שאינו חוזר וניער. ומוכח שבדבר המעמיד לא שייך הדיון שאינו חוזר וניער. ואם כן יש לומר שאף חומצת לימון משמשת כמעמיד במוצרי מזון אלו. ואפילו אם נאמר כמו שכתב בשו"ת פני יהושע חלק ב סימן יב שדוקא כשניכר האיסור בעין כמו שכר שעורים בגבינה שאנו רואים שהחלב נקפא מחמתו ונעשה גבינה נחשב כמעמיד, מה שאין כן במקום שאין האיסור ניכר, כגון שהניח שמרים בשכר שאין האיסור ניכר אין דינו כמעמיד. וכן הובא בשו"ת ערוגת הבושם חאו"ח סי' קח עייש. והיות שטעם החומצה ניכר במוצרים אלו, הוי כמידי דעביד לטעמא שאפילו באלף לא בטיל, כמבואר בשו"ע יו"ד סי' צח ס"ח אולם נראה שמכיון שתרכובת חומצת הלימון אינה נעשית מחמץ בלבד אלא בתערובת חומרים שונים וחומצת גפרית, שאין בהם סרך איסור של חמץ, יש מקום להקל בזה מטעם הכלל זה וזה גורם מותר. כמבואר במסכת ע"ז דף מח ע"ב ובשו"ע שם סי' קמב ס' יא וכן נפסק כיוצא בזה בדברי

מוסדות מוהר"ן מברסלב – צפת (ע"ר) – 580-525988

+380936655776

J6820777@gmail.com

הרמ"א שם סוף סי' פז שכל שהצטרף מעמיד של היתר למעמיד של האיסור, ובצירוף שניהם הוי מעמיד בטל בששים, דזה וזה גורם מותר. והן אמת שהכסף משנה הלי נדרים פייה כתב, שבדבר שיש לו מתירים אף בזה וזה גורם אסור, והרי דעת הרמב"ם מאכלות אסורות פרק טו הליט שהטעם שאיסור חמץ בפסח בכל שהוא, ואינו מתבטל בששים, משום שהוא דבר שיש לו מתירים, לפי שאין התערבות אסורה לעולם, שהרי לאחר הפסח תהיה כל התערבות מותרת, ולפי"ז נראה שלא יועיל כאן הטעם של זה וזה גורם להתיר. מ"מ מלבד שמדברי הראב"ד השגות שם נראה שגם בדבר שיש לו מתירים מועיל הטעם של זה וזה גורם להתיר, וכן הוכיח עוד בשו"ת תורת חסד מלובלין חאו"ח סימן כא מדברי התוספות פסחים דף כז ע"ב וכן העיר מזה בערך השולחן יו"ד סי' ריו סק"ב וכן העלה להלכה בשו"ת חלקת יואב מה"ת סי' כ. ועוד, שרבו הראשונים שכתבו שהטעם שהאיסור של חמץ בפסח במשהו אינו אלא משום שהחמירה התורה בחמץ בפסח, לעבור עליו בכרת ובבל יראה ובבל ימצא. ולפי זה נראה שמרן השו"ע שפסק להתיר תערובת חמץ בערב פסח בששים, הוא משום שסובר כדברי רוב הראשונים שאין החמץ נחשב כדבר שיש לו מתירים, וכן הוכיח במישור הגאון בעל שבות יעקב מנחת יעקב כלל לט אות טז וכן כתב בביאורי הגר"א שם סימן קב לפיכך יש להתיר מוצרי מזון שנתערבה בהם חומצת לימון, מטעם זה וזה גורם מותר. וכן מבואר בשו"ת חסד לאברהם תאומים מהדו"ח חאו"ח סי' מח ועייש.

ועוד שמכיון שלפני נתינת חומצת הגפרית בתרכובת נהפך הכל לעפר בעלמא ונפסל מאכילת הכלב, אין מקום לאסור גם לאחר נתינת חומצת הגפרית שנעשה על ידי כך חומצת לימון, ואע"פ שמבואר בשו"ע יו"ד סי' קג סי' ב שדין נותן טעם לפגם מותר אינו אלא כשפוגם מתחילתו ועד סופו, אבל אם פוגם ולבסוף השביח אסור, אולם זהו כשמשביח מעצמו, אבל כשמשביח על ידי תערובת אין בזה איסור כלל. וכמו שכתב בשו"ת חקרי לב ח"א יו"ד סי' סט שזה שאמרו שאם פוגם ולבסוף משביח אסור, אינו אלא כשמשביח מאליו, כגון חומץ על גבי גריסים רותחים ונצטננו, אבל אם משביח על ידי תערובת, כיון שהותר בעודו פגום אינו חוזר וניעור האיסור כשהשביח על ידי תערובות. ומכ"ש בנידון שלנו שנפסל לגמרי ונעשה עפר בעלמא, ועדיף מדין נותן טעם לפגם. כמו שכתב בשו"ת זרע אמת חייב סי' מח וכן מתבאר ממה שכתב רבינו הראייה בדק הבית דף קט ע"ב שכל שנפגם לגמרי מתוך שנשתנה הרי זה כעפר בעלמא ושוב אי אפשר לו להיאסר כלל. ומלבד כל זה יש לצרף טעם נוסף על פי סברת רבינו יונה המובא בהרא"ש ברכות פרק ו' סימן לה בהיתר אכילת המוסק, שאף על פי שמתחילה היה דם, אין לחוש לכך, שיש ללכת אחר המציאות של אותה שעה, וכבר נשתנה ויצא מתורת דם, שהרי הדבש שנפל לתוכו חתיכה של איסור, אע"פ שהאיסור נימוח בתוך הדבש, כיון שדרך הדבש להפוך הדבר הנופל לתוכו לדבש, כדין דבש דנים אותו, והכל מותר.

וראה בתשובת הרא"ש כלל כד סימן ו שנראה שמסכים לדברי רבינו יונה בזה. וכן הטורי זהב או"ח סי' תסז סק"ו המסתמך על דברי רבינו יונה אלה. וראה בחק יעקב ובמקור חיים וביושועות יעקב שם. ובשו"ת אבני נזר סי' שסא ובשו"ת תורת חסד מלובלין האריים סי' כא ובשו"ת אחיעזר חיו"ד סי' יא והוא הדין לכאן שנשתנה מצורתו הרגילה ופנים חדשות באו לכאן בשמו ובמראהו ובטעמו. וכיוצא בזה התיר בהדיא מטעם הנ"ל בשות מרחשת חאו"ח סי' ד חומצת לימון שיש בה תערובת אבקת שמרי יין נסך, וכן התיר להשתמש בה בפסח אפילו אם היה בה חשש תערובת חמץ. לפיכך נראה שיש להתיר בדיעבד להשתמש בפסח במוצרי מזון שנתערבה בהם חומצת לימון, אפילו אין עליהם תווית של כשר לפסח. ומ"מ טוב ונכון לקנות המצרכים האלה קודם פסח, כדי שלא יהיה חשש שעירבו בהם את חומצת הלימון בתוך ימי הפסח. עכת"ד של הגאון החו"ד.

והנה אחרי שכתב פסק דין זה שכל הרואה אומר "ברקאי" והוא פשוט מביא פתרון גדול להרבה שאלות כשרות בפסח ובסיס גדול לגדר של "חוזר וניעור בפסח", שלח את פסיקתו לידידו וחברו הגאון הרב בני"צ אבא שאול זצ"ל ושם בספרו שו"ת אור לציון ח"א או"ח סי' לד ניתן למצוא מכתב מענה ארוך עם הרבה הערכה וכבוד גדול, ואחרי שמפלפל בדברי מו"ר הגר"ע יוסף זצ"ל, העלה שלדעתו לא ניתן להקל: "קנצי למילין, דלענ"ד אין להתיר להשתמש בחומצת לימון או במוצרים שמעורבת בהם חומצת לימון מעמילן חמץ בפסח. ומה שצירף ר"מ עוד את דברי ר' יונה שהובא ברא"ש ברכות פ"ו סי' לה בהיתר אכילת המוסק שעיקרו דם, בזה מצאנו בדבריו ז"ל שיצא לדון בדבר חדש להתיר דבר שנשתנה מהותו בשתי דוגמאות, האחת לגבי מוסק שעיקרו דם וכעת נתיבש ונהפך לדבר אחר, והשנית בדין נבילה שנפלה לדבש ונימוחה, דמותרת משום שדרך הדבש להפוך דבר הנופל לתוכו ג"כ לדבש ומותר, וקצת ראייה לדבריו מהגמ' נדה דף ל ע"ב גבי י"ב דברים ששאלו אנשי אלכסנדריה את ר' יהושע בן חנניא. ושם שאלו אשתו של לוט מהו שתטמא, אייל מת מטמא ולא נציב מלח מטמא. ומשמע דבר שנשתנה מהותו לדבר אחר משתנים גם דיניו, אלא דלכאורה יש להקשות ע"ד ר' יונה מהא דקיי"ל דכל הנקברין אפרן אסור המובא בתמורה דף ליד ע"א וכ"כ הרמב"ם פ"ט מה' מאכלות אסורות היא וקשה נימא פנים חדשות באו לכאן ונשתנה מהות הדבר ויחזור להיות מותר, והנראה לענ"ד דיש חילוק גדול בין שינוי שנעשה בידי אדם לשינוי בידי שמים באופן טבעי, דבנקברין שהשנוי נעשה בידי אדם נשארו האיסורים, משא"כ במוסק שהשינוי באופן טבעי (בידי שמים) אמרינן פנים חדשות באו לכאן ופקע איסורו, והטעם לדבר נראה לבאר דשינוי בידי אדם חשיב שינוי צורה, ולא שינוי במהות. וגדולה מזו

מוסדות מוהר"ן מברסלב – צפת (ע"ר) – 580-525988

+380936655776

J6820777@gmail.com

למדנו ר' יונה, דגם באיסור שנפל להיתר פעמים שמותר, וכגון בנבילה לדבש שמותרת, דהא פשיטא דגם ר' יונה מודה דסתם איסור שנתערב בהיתר, אע"פ שנעשה כעת תרכובת חדשה מתערובת באיסור וההיתר, פשיטא דלא חשיב ככה"ג בפנים חדשות להתירו (אם לא שהיו בו אחד מדרכי הביטול הידועים). אמנם שאני הכא שבאיסור שנפל להיתר ונהפך האיסור להיות כדבר שנפל לתוכו, כלומר שנהפך בשר הנבילה ג"כ לדבש, רק ככה"ג התיר הררי, ונראה אפי' בבשר שור הנסקל (שאסור בהנאה) יתיר הררי ככה"ג. ונראה לענ"ד דביסוד זה שבארנו לחלק בין שינוי בידי אדם לשינוי בידי שמים, וכן בתערובת דווקא בגוונא שנהפך האיסור להיות כדבר המותר שנפל לתוכו התיר הררי ולא בסוג שלישי (תרכובת חדשה) שנוצר מתערובת האסור והמותר, הם אמיתיים שרירין וקיימין, דאל"כ נוכל להתיר כל האיסורים והתערובות אדעתיה דר' יונה, וגם בחיטים האסורים משום חדש, לאחר שיטחנו לקמח נאמר פנים חדשות באו לכאן ומותר, וכ"ש אם אפוא מהם פת וכדי שנשתנו לדבר חדש לגמרי, ואין לדבר סוף עכ"ד, מדבריו למדנו שאין הגדרת פנים חדשות היות כי לא ניתן להגדירו כפנים חדשות כי שינוי נעשה בידי אדם ובכך נשאר האיסור ורק כאשר השינוי נעשה באופן טבעי בידי שמים אז אמרינן שפנים חדשות באו לכאן ופקע האיסור כי במעשה שנעשה בידי אדם כגון החומצת לימון הוא שינוי בצורה, אבל שינוי שנעשה באופן טבעי בידי שמים ולא במעורבות האדם הוי שינוי במהות וכפנים חדשות באו לכאן ואז ניתן להתירו.

והנה כמה שנים אחרי שהגאון האור לציון כתב את תשובתו אשר חלק על הגאון היחווה דעת, התייחס הוא על דבריו ועל יסוד חילוקו וענה לו ע"ב. בתחילת דבריו הבאנו את תשובתו של הראש"ל צ"ח הגר"ע יוסף בדין של גילאטין העשוי מנבילות וטרפות ומתשובתו למדנו בדין של הגליצערין מן החי הניתן להתירו, ושם בספרו שו"ת יבי"א חיים יו"ד סי' יא ענה על דבריו של הגר"ב אבא שאול זצ"ל שכתב לחלק בין שינוי שנעשה בידי שמים באופן טבעי כהמוסק שהתירו רבינו יונה, לשינוי הנעשה בידי אדם דחשיב שינוי צורה בלבד ולא שינוי במהות, והעיר מזה על מה שכתבתי בספרי יחיה דעת חייב סי' סב בדין חומצת לימון, להסתמך ע"ד רבינו יונה. אמנם נעלם ממנו מה שפסק החתם סופר חיו"ד סי' קיז להתיר שמן שעושים מחרצנים של סתם יינם, ע"פ דברי רבינו יונה. ומבואר דס"ל שאין חילוק בין מה שנעשה בידי שמים באופן טבעי לשינוי הנעשה בידי אדם. והסכימו עמו בשו"ת אבן יקרה מה"ת סי' קס והאמרי יושר ח"ב סי' קמ ועוד. ובכך יסוד הדין שאם זה נשתנה אפילו שהשינוי נעשה בידי אדם עדיין מגדירים אותו כפנים חדשות באו לכאן ובכך ניתן להתירו הוסכם הוא ע"י גדולי הפוסקים ובראשם הגאון החת"ס ולא חילקו בין אם זה נעשה בידי שמים לאם זה נעשה בידי אדם, אלא עצם השינוי נפקע ממנו איסורו.

והנה בשנת תשע"ז בשיעור שלפני פסח הביא לנו "ברא כרעא דאבוה" הראש"ל צ"ח הגר"י יוסף שליט"א, השתלשלות דברים ומה שעמד על יסוד מחלוקת בין אביו הדגול וחברו האור לציון, ובדברי הראש"ל צ"ח הגר"י שליט"א, ניתן להוסיף עוד נתונים ממה ששמע מאביו בתושבע"פ על יסוד ההיתר שנתן, לגבי חומצת לימון, ונצטט מקצת הדברים הנוגעים לנו להלכה מדברי הראש"ל צ"ח הגר"י יוסף שליט"א, שמסר בשיעורו: "לפני הרבה שנים, כאשר מרן זצ"ל היה רב ראשי לישראל, היתה שאלה לגבי חומצת לימון, שעשויה מתרכובת של חמץ, מה דינה בפסח. היום עושים את החומצת לימון מתרכובת של חומרים כימיים ולכל הדעות היא מותרת בפסח, אבל אז היה מעורב בה עמילן של חיטה. בזמנו מרן זצ"ל כתב על זה תשובה ונדפסה בשו"ת יחיה דעת חייב סי' סב ובשו"ת יביע אומר חיי חאו"ח סי' לו וגם דיבר בנושא ברדיו בפינת ההלכה, מרן האריך בנידון, והסתייע מדברי הגאון בעל הכסא אליהו, שאם אינו מעמיד אינו חוזר וניעור, וכאן יש בחומצת לימון חומרים נוספים שלא נעשים מחמץ כלל, ולכן אין החמץ נחשב כמעמיד, והחומצת לימון מותרת. והנה שלח את תשובתו לידידו חכם בן ציון אבא שאול זצ"ל ואחרי שעיין בתשובה חלק עליו והובאו דבריו בספרו אור לציון ושם הביא את כל התירוצים שכתב מרן אבא, ואף כל זאת כל התירוצים הללו לא מצאו חן בעיניו, כי אם כדבריהם, מדוע בבית יוסף סי' תמב כתב שהרמב"ם לגבי תריאקה סובר שחמץ חוזר וניעור, היה לו לומר שהרמב"ם החמיר מטעם שהוא מעמיד, או מטעם שעירב במזיד. ולכן האור לציון לא קיבל את כל התירוצים, וכתב מהלך אחר, "מרן השו"ע סי' תמו סעיף ד פסק ב'סתם' שאינו חוזר וניעור, אבל הביא דעת הרמב"ם שחוזר וניעור בשם 'יש חולקים', וכוונת מרן שצריך לחוש לדעת הרמב"ם, כי אם לא כן למה הביא את דעת הי"ש, אלא ודאי שהכלל של 'סתם' ויש הלכה כסתם, זה דוקא במקום צורך גדול, אבל בלא צורך כזה הלכה כמו היש אומרים, ולכן מרן בסי' תמב פסק כדעת הרמב"ם, כיון שמדובר בתריאקה שיכול לשמור אותה עד לאחר הפסח, ואין כאן הפסד או צורך גדול. ועל פי זה עשה האור לציון יסוד בכל השלחן ערוך, כל מקום שכתוב 'סתם' ויש צריך לחוש לדעת הי"ש"

אבל אחר אלף המחילות מכבוד תורתו של האור לציון, לא מוכרח לומר כן. ואדרבה, מבואר מדברי הרבה אחרונים שהלכה כ'סתם' לגמרי, מרן החיד"א בספרו ברכי יוסף או"ח שיויר ברכה סי' סא כתב, שמרן בעצמו אמר שדעתו לפסוק כמו הסתם. ולדברי האור לציון היה מרן צריך להזהיר אותנו שלכתחילה צריך לחוש לדעת הי"ש, ורק במקום צורך יעשו כמו 'סתם', כי כשמרן לא מחלק הוא מכשיל את הרבים חייך. גם בשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' צז כותב: מה שמרן השלחן ערוך כותב להתיר בסתם, הוא פסק גמור ומוחלט לפי סברתו, ולא זכר הסברא השניה אלא לחלוק כבוד לבעליה, שגם הם גדולים ורבים, ויש מקומות שפשט המנהג לאסור כמותם.

מוסדות מוהר"ן מברסלב – צפת (ע"ר) – 580-525988

+380936655776

J6820777@gmail.com

ולדברי האור לציון היה צריך לומר שהביא את דעת ה'ישי' כדי לחוש לדעתם לכתחילה, ולא לחלוק כבוד. אלא שבאמת למסקנא, מרן הבית יוסף סובר שחמץ לא חוזר ונייעור כלל, אלא אם כן הוא מעמיד, ומה שטען האור לציון מדוע הבית יוסף לא אמר כן בדעת הרמב"ם שב"מעמיד" דוקא הוא חוזר ונייעור, יש לומר שממה שהרמב"ם לא חילק בזה משמע שבכל אופן הוא סובר שחמץ חוזר ונייעור, אבל מרן עצמו עשה פשרה בין הדעות, ולכן כתב בסתם שחמץ אינו חוזר ונייעור, ורק בתריאקה שהוא מעמיד החמיר.

מרן אבא זצ"ל חיפש כל הזמן את האמת, לא היה אומר כך אמרתי וכך יהיה, ולכן כשהתיר בזמנו את החומצת לימון, וחכם בן ציון זצ"ל אסר, מרן אבא זצ"ל קרא לי ושאל: "שמעת שחכם בן ציון אסר את החומצת לימון", עניתי לו שאכן שמעתי. המשיך אבא זצ"ל ואמר לי "איני יודע למה הוא אוסר, הרי יש כאן את התשובה שלי בכתב יד, תראה לו ותשאל אותו, אולי טעיתי. ואכן נסעתי לביתו של חכם בן ציון זצ"ל וזה היה בליל בדיקת חמץ לאחר הבדיקה, הוא קיבל אותי, ומיד אמרתי לו: יש כאן תשובה בכתב יד, שאבא התיר את החומצת לימון, אמר לי: אני יודע, הוא מסתמך על הכסא אליהו, אבל במחילה מכבוד תורתו הכסא אליהו הוא סברא יחידא ולא קיבלו את דבריו, אבל בכל זאת אני אענין בתשובה. חזרתי למרן אבא זצ"ל, וסיפרתי לו מה שאמר חכם בן ציון. מרן הגיב: "מה הכסא אליהו יחיד, הרי כך משמע מהטור, ומהט"ז, ועוד. ומרן סמך עליהם בכל כחו. מכאן רואים עד כמה מרן אבא חיפש את האמת ולבסוף דבר הלכה על יסודות חזקים, ואכן בדין חמץ בפסח אם אינו מעמיד אינו חוזר ונייעור, וכאן יש בחומצת לימון חומרים נוספים שלא נעשים מחמץ כלל, ולכן אין החמץ נחשב כמעמיד, והחומצת לימון מותרת ולכן טוב ונכון לקנות המצרכים האלה קודם פסח, כדי שלא יהיה חשש שעירבו בהם את חומצת הלימון בתוך ימי הפסח.

מדברינו לומדים שאף שלכתחילה חייב אדם לשתות בפסח אך ורק משקה קוקה קולה עם כשרות לפסח, וכפי שמצוי היום לרוב, כי יש שם אולי חשש חמץ בחומצת לימון ובגלוקוזה שמשתמשים שעשוי מדגנים, אמנם במצב של בדיעבד ניתן למצוא דעת הפוסקים ובראשם מרן היביע אומר זצ"ל שמתירו כי אין כאן חשש של חוזר ונייעור ועוד כאשר קנה אותו לפני פסח, ובכך אם אדם עבר ושתה ממשקה זה כאשר לא היה עליו כשרות לפסח לא עבר על איסור של חמץ בפסח.

שוב צריך להדגיש שכל עיקר התשובה שכתבנו זה לגבי כשרות המשקה קוקה קולה לכל ימות השנה אף אם כאשר לא מצוי כשרות עליה, ומילתא אגב אורחא הבאתי גם הדין לגבי פסח כי הראשון שהתחיל להתעסק בכשרות הקוקה קולה הגאון הרב גפן זצ"ל הביא את החשש הנ"ל בתשובתו, ועוד כי ראיתי שיש הרבה שהעלו את הנושא הזה.

והנה כפי שכתבנו בתחילת הדברים שיסוד הדיון הוא לגבי כשרות הקוקה קולה לכל ימות השנה, ומדברינו עולה שאין שום חשש עליו, ובאשר כשרותו לפסח כתבנו שיש היום כמה גופי כשרות באירופה שנותנת כשרות לפסח מלבד הכשרות של OU, והרב לנדא. וזאת אחרי שבדקו את הרכיבים ושבררו שאין שם חשש לחמץ כלל רק שיש שם קטניות (תירס) ולכן התירו אותו לפסח לאוכלי קטניות. ולכן בפסח צריך לקנות רק כאשר יש עליו כשרות. אמנם הדגשנו שגם מי שעבר ושתה בלי כשרות מ"מ לא יעבור הוא על איסור חמץ בפסח גם אם יתברר שהגלוקוזה וחומצת הלימון הנמצאות בפנים מקורם מחיטה.

וזכור אזכרנו מעשה אשר בא לפנינו לפני קרוב לחמש עשרה שנה, וישבנו יחד עם ידידי הגאונים הגר"י הלוי פולטורק זצ"ל ויבלחט"א הגר"י שלאמע שליט"א, על אודות שאלה אשר פנה אלינו גוף כשרות חשוב באירופה אשר נתן כשרות לפסח לבית מלון, ויבוא היום ונגמרו הבקבוקים שהגיעו במיוחד עם כשרות לפסח, המארגנים פחדו מהצעקות של האורחים, כי לכמה זה גובל לחשש של פיקוח נפש איך יעבירו את החג בלי המשקה של קוקה קולה, ובכך הלך והוציא את בקבוקי קוקה קולה שקנה לפני פסח מחנות של גוי כאשר לא היה עליהם כשרות. והנה לקראת יו"ט אחרון של פסח, המשגיח עלה על זה שהגישו משקה הקוקה קולה בלי הכשר, וכמובן עצר זאת מידי המארגנים, והדברים הגיעו לאזני האורחים. ובכך אחרי פסח השאלה הגיעה אלינו כי רצו לדעת האם עברו חייו על איסור חמץ בפסח, וכן עוד שאלות ששאלו לגבי הכלים.

הנה אחרי שבררנו את הנושא הגענו למסקנה שמי ששתה ממשקה קוקה קולה שלא היה עליו כשרות לא עבר על איסור חמץ בפסח, ובססנו את דברינו ע"פ כל היסודות שהזכרתי בתשובה, ולהוציא מחששא דבליבא ידידי הגר"י הלוי פולטורק זצ"ל הביא את הנושא קדם מו"ר הראש"ל צ"ח הגר"ע יוסף זצ"ל שאכן אישר לו שאף שהמארגן פשע כי שיקר לאורחים בדבר חמור, וגם המשגיח לא עשה עבודתו כדבעי כי לא עלה על התרמית, אבל מ"מ אלה ששתו לא עברו על איסור חמץ בפסח חייו, ודבריו של הגאון זצ"ל מבוססים על תשובתו שהזכרנו למעלה לגבי חומצת לימון שמותרת בדיעבד אף אם מקורה מחיטה.

כמו כן נודע לנו כי בין האורחים בבית מלון היה יהודי מעיר חיפה, אשר היה מתפלל אצל הגאון הרב שאר ישוב הכהן זצ"ל רבה של חיפה, והיות כי היה מוטרד מאד שמא עבר על איסור תורה שאל גם לדעתו של הגאון זצ"ל, ואכן תשובתו הגיעה אלינו וכדברינו שלא עברו על איסור חמץ בפסח, כי בדיעבד היה ניתן לשתות אותו אפילו אם הגלוקוז וחומצת לימון מקורם מחיטה.

ולחיבת הקודש נביא את עקרי הנקודות שהעלה בתשובתו על אודות מפעל שהיה בעירו המייצר גלוקוז וחומצת לימון להתירם בדיעבד בפסח, הנה על אודות יצור גלוקוז וחומצת הלימון במפעל בחיפה ויש צורך גדול שיהיו כשרים גם לפסח, הנה ידוע אשר הליך היצור שלהם הוא כדלהלן: "המפעל קונה כמות של חיטה הנטחנת לקמח ובאמצעות צנורות שאיבה יבשים מעביר אותם לתוף לישה בו נילוש בצק הנפלט למכונות ההפרדה. תהליך הלישה כולו נמשך שניות אחדות. כל התהליך נמשך כשש דקות מתחילת הלישה עד גמר ההפרדה לשני אלמנטים עיקריים: גלוטן, דהיינו בצק חלבון טהור, ועמילן - נוזל עמילן שאותו מכניסים לדודים מיוחדים לצורך הפיכתו לדקסטרואה או גלוקוז, דהיינו נוזל סוכרי. את הנוזל הזה מעבדים בתהליך מיוחד. ראוי לציין כי את העמילן הזה מביאים במשך התהליך לחום של 140 מעלות צלזיוס לפני שהוא הופך באמצעים טכניים שונים לנוזל של גלוקוז או דקסטרואה. כמו כן נפסל הנוזל מאכילת כלב על ידי תוספת כימיקלים וחומצת גפרית. אחרי כן מכניסים את הנוזל הזה בתהליך אוטומטי ע"י צנורות למיכלים עגולים ענקיים. לתוך המיכלים הללו מכניסים "ביצי פטריות", אנונימים מיוחדים. ה"פטריות" גדלות בתהליך ביו-כימי ממושך הנמשך כ-12 יום, כשהנוזל משמש להם מזון. לאחר שחולפת יממה מהכנסת הנוזל למיכלים, אפשר כבר להבחין בתהליך סימולטני של גידול הפטריות עיר בליעה, ופליטת הפרשות חומצתיות חדשות, שהן הן מהוות את הבסיס של חומצת הלימון, המופרדת ע"י תהליך מכני מיוחד מן ה"פטריות". לאחר סיום התהליך - מתערבב החומר המיותר מן ה"פטריות באבקת גבס ומובא לקבורה, ואילו יתרת החומצה המופקת בצורת אבקה לאחר תוספת חומרים כימיים מהווה את המוצר הסופי של התהליך כולו.

ובכך גם אם יש חשש לשיריים, יש לברר מה דין פעולת ההפרדה בין גלוטן, והתרחיף המימי של עמילן, האם ההפרדה מבטלת לגמרי את החומר של העיסה, כך שבנוזל המימי העמילני המיועד לייצור גלוקוז או דקסטרואה אין עליו כלל יותר שם ודין חמץ, ואין זה דומה ל"נימוח ונתבטל בתוך דבש", ששם יש לפנינו מיזוג החמץ בתוך חומר אחר, משאיין כאן שההפרדה משנה לגמרי את החומר, ויש לפנינו שני חמרים חדשים, האחד העיסה של החלבון הלא הוא החומר הנקרא: גלוטן, והשני הנוזל של המים שמיצרים מהם סוכר - גלוקוז. נציין, כי גם על הגלוטן היו מגדולי הרבנים בארה"ב שפקפקו אם יש עליו דין ושם חמץ. אך בעיקר עלינו לברר האם יש למי עמילן, דהיינו: הנוזל שממנו מייצרים את הגלוקוז דין חמץ כלל. גם אם נסיק שלא בטל דין חשש חמץ מן הנוזל העמילני מה הדין תהליך הסיכור וייצור הגלוקוז או דקסטרואה האם בהרתחה של הנוזל עד כדי טמפרטורה של 140 מעלות צלזיוס, שבה, כעדות מומחים, כל מולקולות העמילן נהרסות, ומתקבלות מולקולות חדשות במשקל ובמנין אחר לגמרי, ונוצר סוכר, האם עדיין שם חמץ עליהם. תמיסת הדקסטרואה עוברת סינונים ומוכנה להעברה לריכוז. גם אם אמנם נסיק שעדיין שם וחשש חמץ על נוזל הדקסטרואה, האם בטל הוא ועובר מן העולם, בהתחשב בתהליכים של הייצור כדלהלן: תהליך העיכול כאשר הסוכר משמש מזון לפטריות, ובתהליכים הביולוגיים נוצרים חמרים חדשים ממולקולות הפרוק אשר משמשים כאבני יסוד בשילוב עם חמרי פרוק נוספים שבתא להוצרות חמרים חדשים. לפנינו מה שנקרא בלשון מדענים "מעגל ביו-סינטיטי" - מעגל קרבס" שאחד החמרים שנוצר באמצעותו, הוא חומצת הלימון.

והנה השאלה העומדת לפנינו לברור ע"פ מקורות חז"ל ורבותינו הראשונים והאחרונים, ולקבוע את דינו של החומר החדש הנוצר על ידי התהליך הביו כימי, האם דינו כ"פנים חדשות באו לכאן". האם בטל ממנו שמו הקודם ונעשה כעפר או פירשא בעלמא - ובטל איסורו מן העולם כלל, במידה שהיה בו איסור. נברר אם יש לדמות דין זה לדין נוזל המוס"ק שנעשה לבושם בגוף בעל החי, שנחלקו בו רבותינו הראשונים כפי שידובר להלן - דבר שתובע מאתנו גם הגדרתו וברורו של המושג ההלכתי של "פטריית האספרגוליס ניגרי" - אם הם כבעל חי. גם אם דין האנזים הזה כחי - האם התהליך הדומה לענ"ד מבחינה הלכתית ל"שריפה" מבטל דין חמץ מן הנוזל גם אם היה בו חשש כזה מקודם האם המלחים והגפרית שנוספים בו בתחילת התהליך מחילים עליו דין "אינו ראוי לאכילת כלבי. זאת ועוד: בסיום התהליך הביו כימי, שבו הסוכר כולו נאכל ע"י ה"פטריות" - מפרידים את הנוזל הנפלט מן הפטריות, ששבטל נוסף מופרד גם הוא ומתוכו מקבלים את חומצת הלימון ע"י שיקוע בעזרת סיד, פרוק עם חומצת גפרית ושורה של פעולות טיהור פיזיקו-הימיות. האם אפשר לקבוע כי תהליך זה הוא ללא ספק מבטל דין חמץ מן החומר שהרי הוא בודאי אינו ראוי לאכילה כלל - למרות שבמוצר הסופי משתמשים בכמויות קטנות לצורך ערוב בתעשיות מזון. האם אפשר להניח שעל ידי התהליך השלבי הביו כימי והכימי - שבו החומר ודאי אינו ראוי לאכילה כלל עיין שום בעל חי - בטל דין חמץ ממנו מכאן ואילך, ושוב אינו חוזר. גם המוצר הסופי שטעמנו אותו והוא מחוסר טעם כלל - האם יש בו אפשרות של איסור חמץ. בירורן של השאלות הללו יאפשר לקבוע מה דין חומצת הלימון ומעמדה בהלכות חמץ בפסח - לפי דעות רבותינו הפוסקים האחרונים הלכה למעשה.

מוסדות מוהר"ן מברסלב - צפת (ע"ר) - 580-525988

+380936655776

J6820777@gmail.com

והנה דין חומצת הלימון לפי חוות הדעת של המומחים, הפטריות אינם הופכות את הנוזל הסוכרי לחומצת לימון על ידי תהליך כימי או תערובות, אלא בולעות אותו ולאחר עיכול יוצרות ממנו חומצת לימון. לפי הגדרה זו התהליך דומה לתהליך של עיכול מזון עיין בעל חי והפרשתו מחדש שזה חומר אחר לגמרי ודינו כפירשא בעלמא ויש לראות בו כדין "פנים אחרות באו לכאן". כמו כן לכאורה ברור, שע"י תערובת הכימיקלים וחומצת הגפרית נפסל מאכילת אדם וכלב כאחד, אלא שבסופו של דבר מוציאים ממנו חומצת לימון שראוי לתת קצת ממנו לאוכל או למשקה וצ"ב אם פסילתו מאכילת כלב מספקת או שאנו צריכים דוקא לענין "פנים חדשות באו לכאן כדי להתירו לפסח. עלינו לברר בקצרה יסודות ענין זה הן לגבי "איסור שנשתנה לדבר חדש" עיר תהליך העיכול, והן לגבי חמץ, שהרי בזמן הייצור עדיין לא חל עליו איסור כלל, שהוא לפני הפסח, והדברים פשוטים למבין.

ובהמשך דבריו כתב הרב שאר ישוב, כי ראה בספר מרחשת סימנים דו-ה להגאון ר' חנוך העניך אייגס זצ"ל, אשר דן בשאלה שהיא ממש כשאלתנו בדין חומצת לימון לפסח שיש עליה חשש תערובות חמץ וצייד להתיר. ושאלתו: בענין חומצת לימון שנעשית משמרי יין שיש עליהם חשש שערבו בהם קמח. בתשובה ד אות א שם, מאריך לברר על פי היסודות כפי שהבאנו מדברי האחיזה, לבטל מהחומצה דין חשש יין נסך, ומכריע ברורות שמאחר שנותנים בה האלוש השורף נפסדו השמרים אפילו מאכילת כלב, והזכיר כל המקורות הנ"ל, והעלה שהיא כדבש הנ"ל וכאפרוח של ביצת טריפה, אע"פ שנעשה כעת ראוי לאכילה ע"י תיבול ולהטעים בו את המאכלים מ"מ כיון שטרם שנעשה כן היה נפסד ומסריח ואינו ראוי לאכילה שוב לכי גביל מהתירא גביל, וזה דינו של זה האבק שמקודם הוא נפסד ונפסל אפי' מאכילת כלב אף שהוא חוזר ונייעור וראוי למעשה קדירה. וסיים: "סוף דבר הכל נשמע שאין לפקפק במה שנהגו היתר בחומץ מלח הנ"ל". באות ב העלה ה"מרחשת" לברר דין אבק שמרי יין שבא מחו"ל אפשר שער תערובת כימית בא בו איזה דבר חימוץ וחשש שערבו בו קמח, וברר דעתו "לדעת הר"י הנ"ל דאזלינן בתר השתא וכמו שביאר הר"ן לפי שנפסד מקודם א"כ כמ"ש בחמץ שנפסד קודם זמן איסורו והוי כמו חרכו קודם זמנו ומותר". עוד העלה לבאר שגם למחמירים בדרך חרכו יודו דאין כאן דין "אחשביה" כיון שנשתנה כ"כ צורתו ומראיתו ונתהפך טבעו ודאי מותר אפילו באכילה ובטלה דעתו אצל כל אדם ובפרט כאן שאין החומצת לימון נאכלת בעין רק ע"י תערובת ולטעמא עבד, אפשר כאן שכ"ע מודים דאפי' אחשביה לא מהני. בסיכום הדברים העלה וז"ל: "והשתא לדין דחומץ מלח הנ"ל שהוא נעשה ע"י סם האלוש והוא נפסל מאכילת כלב קודם הפסח, בודאי אף אם היה איזה חשש מתערובות חמץ ג"כ היה מותר כיון שנפסל מאכילת כלב קודם הפסח דלד"ה אזדא מיניה שם ותורת חמץ, ותו אפילו אם חוזר ונעשה ראוי להטעים בו את הקדירות הנ"ל כמו שהיה קודם עפר ונעשה ראוי לאכילה דאזדא ממנו שם איסור והוי כההיא דאפרוח דלכי גביל עפרא בעלמא הוא". אשר ע"כ העלה הרב שאר ישוב, שיש להתיר שימוש בחומצת לימון המיוצרת בבית החרושת, בתנאי שייצורו נגמר לפני פסח.

וממשיך שם בתשובתו וכותב: אשר דין נוזל הגלוקוזה, היא נעשית ע"י תהליך של הפרדת חלקי הבצק למרכיביו הכימיים הראשיים: הגלוטן שהוא חלבון החיטה והעמילן. ההפרדה ע"י לישת הקמה ע"י מכונה מיוחדת במשך 10-15 שניות ושטיפתו המידית. התרחיף המימי של העמילן שהופרד והופלט מן העיסה עובר לתהליך הסיכור, בו עייל הרתחה בטמפרטורה של 140 מעלות צלזיוס ואמצעים שונים אחרים נהרסות מולקולות העמילן לגמרי, ומתקבלות מולקולות הגלוקוזה. כאשר כל עקבות העמילן נעלמים, נמשך התהליך הלאה במשך 48 שעות עד 70 שעות בטמפרטורות של 90 עד 100 מעלות צלזיוס ומסתיים ב-70-60 מעלות ואז תמיסת הגלוקוזה עוברת סינונים ומוכנה להעברה לריכוז לשם מכירה או למפעל המיצר חומצת לימון שבדינו עסקנו עד עתה. מבדיקות ושיחות רבות שערכנו ע"י מומחים ניטרלים וחרדים לדבר ה' יחד עם מומחי המפעל וממספר ביקורים שערכנו, מתברר לכאורה שאין חשש חמץ בעיסה כלל, אפילו לפני שעוברת לתהליך ההפרדה לחלקיה: החלבון והעמילן, מאחר שכל התהליך נמשך עשר עד 15 שניות במים קרים, החשש שהלישה המהירה יוצרת חום גבוה שמחמיץ יותר מהר, רחוק מאד. במכתבו אלינו מציין דייר מונק שגם לצורך הגדרה עקרונית של מושג ושם חמץ, המסקנה המתגבשת ממחקרו היא שאין כל תכונה מעשית של חמץ בנוזל העמילן שהופרד מן הגלוטן, ולכאורה זה בסיס מוצק להיתר. נחזור ונדגיש כי מכל הנסיונות שערכנו התקבלה המסקנה שאין כל אפשרות לחימוץ ע"י נוזל של העמילן - ולכל היותר מוכיחים כל הבדיקות שנעשו עיין דייר מונק, שמתנהג העמילן של ביח"ר מילס כמו קמח אורז שבא לידי סרחון, ולא לידי חימוץ כהגדרת הרמביים פייה מהלכות חמץ ומצה ה"א ויש כמובן הבדל מהותי ועקרוני בין חימוץ ובין סרחון. אמנם כל זה אם ברור לנו שיש כאן הפרדה מוחלטת, ואז יש מקום לטענה שנוזל העמילן שנפרד מן העיסה לגמרי ואין בו אף משהו של שיירי העיסה טרם שהתחמצו - אינו יכול יותר לבוא לידי חימוץ לעולם.

אמנם עדיין אנו צריכים לדון, שהרי החומר אינו מגיע בסופו של דבר לידי אפיה המונעת חימוץ כדברי הברייתא דפסחים לט שם אלא שכאן יש תהליך אחר של הפרדה של הגלוטן מן נוזל העמילן, ותהליך זה שהוא לכאורה הקובע למניעת החמוץ, עדיין צריך הוא למודעי. אכן לפי ההרכב הכימי, הרי שהעמילן הנשאר שהוציאו ממנו את כל הגלוטן איננו יכול לבוא לידי חימוץ כיון שאיננו בכלל עיסה ובצק,

מוסדות מוהר"ן מברסלב - צפת (ע"ר) - 580-525988

+380936655776

J6820777@gmail.com

והוא נוזל סוכרי מתוק שהוא רק הגורם המתסיס ושאינ * עמו עיסה כלל. ברור ומובן שמשוהציאו והפרידו ממש לגמרי את הגלוטן שהיא עיסה חלבונית, העמילן נשאר לבדו ואינו יכול יותר להחמיץ, ולא שייך בו כלל תפיחה וסדיקה הכספה וכל הסימנים שמנו חכמים בחמץ.

ולמסקנת דבריו פסק שם שהעולה מדברינו שאין נוזל הגלוטן הנדון לכל היותר אלא כדבר הנדון בשו"ת תורת חסד סימן כא שאם עדיין לא חל שם איסור, לכו"ע מועיל שינוי שלא יחול עליו שם האיסור יותר. וכן גם נראים דברי שו"ת אבני נזר או"ח ח"ב סימן שסא שאין כאן כלל שאלה של פקע איסורא שלא היה איסור לעולם לפנינו, ואם זה בחמץ שנתעפש ונחרך ונשרף או יחדו לשיבה, שפסק בשו"ע או"ח סימן תמב שמוותר לקיימו בפסח, פסק בט"ז שם סק"ט שבאכילה אסור מפני שאחשביה כמו שכתב הרא"ש שם פסחים פייב סימן א וכך פסקו כל האחרונים שם, כל זה בהיה עליו שם חמץ, ועיין "אחשביה" מחזירו לשמו הקודם, משא"כ בנדון דידן כמו שהסברנו. וידידי הגר"ל הלפרין כתב בקונטרסו, שגם אם היה כאן חמץ שנשרף, אין כאן "אחשביה" מפני ששימוש הגלוטן הוא רק ע"י תערובות (ע"פ דברי הנוב"ט יו"ד סי' נז) הואיל ונהפך לצורה חדשה והאדם אוכלו אחרי ההיפוך, ובזמן שנפסל לא יאכל אותו שום אדם כמות שהוא, הרי אין כאן דין "אחשביה". ולכך למסקנה, יש להתיר נוזל הגלוטן לערבו באוכל אחר הכשר לפסח, מפני שאין בכך העמילן להחמיץ אחרי שנפרד הגלוטן ממנו וגם אילו היה יכול להחמיץ אינו אלא בגדר חמץ נוקשה מדברנן. ובפרט שחמץ זה, גם אילו היה לפנינו כבר נפסל לגמרי מאכילת כלב ואין עליו דין "אחשביה" שאינו נאכל בעיניה, ורק עיבוד כימי ופנים חדשות מאפשרות ייצורו לנוזל מתוק הראוי לאכילה. ויש לציין ביחוד, שנתברר שמעולם לא היה שם חמץ עליו, ועסק המונע חימוץ נמצא בכל תהליך הייצור מנתינת הקמח למים ועד התחלת ההפרדה הכימית, כאשר באמצע התהליך מבוצעת פעולת חליטה במים רותחים (אע"פ שאין אנו נוהגים להתיר חליטה ע"פ תקנת הגאונים, הרי אין זה רק סניף להסיר חשש חמץ שהוא לכל היותר חמץ נוקשה). וביחוד שאח"כ ע"י תהליך הייצור נפסד שם אוכל ממנו, ואחייך בטרם חל עליו שם איסור מעולם, פנים חדשות באו לכאן, איך בודאי שיש להקל מטעם זה לצורך גדול.

יב, והנה לקראת סיום, ראיתי שכת"ר העלה במכתבו, ללשכת הרב הראשי לישראל הראשלי"צ ונשיא מועצת

הרבנות הראשית לישראל, סיכום דברים מאשר בירר וחקר ודרש, ולחיבת הדברים נצטט את מכתבו :

בסייד ר"ח אדר תש"פ לכבוד הרב יצחק אלחנן ראש לשכת הרב הראשי, הראשון לציון הגר"י בעל הילקוט יוסף שליט"א

שלום וברכה, הנדון : קוקה קולה - מתן אישור כשרות בהתאם לבקשת ועדת היבוא הסכמתי להיענות לבקשתו של חבר הוועדה הגאון הרב יצחק לוי שליט"א, רבה של נשר, שהוטל עלי לבדוק את הנושא באופן כללי של קוקה קולה בעולם, ובפרט באירופא.

התייעצתי עם מספר רבנים ואנשי מקצוע שעוסקים בענין, וחלקם יודעים פרטים סודיים שנתגלה להם במשך השנים, במסגרת עבודתם, אנשים יר"ש שעליהם נאמר ייעד אחד נאמן באיסורים" כל התמונה ברורה הן מבחינת הלכתית והן מבחינת טכנית. חברה זו היא גדולה בעלת ותק ומסורת שנים רבות אשר אינה מחליפה ספקים ולא חמרי גלם, ותהליכי יצור. והשתכנעתי שאין כל בעיה הלכתית ולא ניהולית, וכשרים לשתייה ללא כל חשש בכל מקום בעולם, גם לא נעלם ממני הידע על המשקה עצמו ועל התרכיזים שמוסיפים למשקה. גם באותם המקומות הבודדים שבהם מיוצרים התרכיזים, אירלנד, צרפת, ארה"ב, מסיסיפי בארה"ב, נבדקו ע"י רבנים וגופי כשרות מוסמכים, וצא וראה מה עמא דבר, כולם שותים את המשקה "קוקה קולה" בכל תפוצות ישראל, לרבות אדמו"רים, ראשי ישיבות, וגדולי תורה ללא חשש בכל ימות השנה. גם בעבר הרחוק אושר המשקה לכל אתר ואתר עיין הרבנות הראשית לישראל דאז הגר"א שפירא והגר"מ אליהו זצ"ל. לאחרונה בשל עסקי ממון ותחרות מירבית בין היבואנים, ובין הזכיינים הרשמיים ליבואנים מקבילים שעלינו לדאוג גם להם, שהרי התורה חסה על ממונם של ישראל, הפכתי ודרשתי בענין, וסוף דבר הגעתי למסקנה שלא חל כל שינוי ויש להשאיר את המצב כמו שהוא, ובדואי שאין סיבה להוריד את ההכשר, וגופי הכשרות שנתנו בעבר יכולים להמשיך להעניק תעודות כשרות בהשגחה ובפיקוח הראוי.

אני מביא את הדברים לידיעת חברי ועדת היבוא של הרבנות הראשית לישראל, מותר לציין בתנאי כפול שהחלטה תהיה מותנת רק בהסכמת הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א, ורק לאחר הסכמתו למה שכתבתי אני מסכים לפרסם אגרת זו. אנו חברי המועצה כפופים

למרותו, ועל פיו ישק דבר.

ע"ז באתי עה"ח

מוסדות מוהר"ן מברסלב - צפת (ע"ר) - 580-525988

+380936655776

J6820777@gmail.com

הרב יצחק רלב"ג

חבר מועצת הרבנות הראשית לישראל.

ואכן אחרי כמה ימים שהראשלי"צ שליט"א עיין בנתונים, החזיר את תשובתו והצטרף למכתב של כתייר.

ב"ה אדר תש"פ

מצטרף לכל הנ"ל, וישר כוחם.

יצחק יוסף הראשון לציון הרב הראשי לישראל נשיא מועצת הרבנות הראשית לישראל.

העולה מדברינו: כי נכון הדבר אשר באה"ק ובארה"ב משקה הקוקה קולה נושא עליו כשרות לכל ימות השנה וגם לפסח, ובכמה מדינות אחרות מוציאים גופי כשרות שנותנים כשרות על המשקה, וזאת אחרי הבירורים שעשו, מ"מ גם כאשר הקוקה קולה לא נושא עליו כשרות כלל, ניתן לאשרו ולשתות אותו בלי כל חשש, וזאת לאור הנתונים והצדדים שכתבו באריכות ואף הוספנו את הדין לענין פסח.

אנחנו בבד"ץ שלנו איחוד הרבנים למהדרין צרפת, על אף שבקרנו במפעל של קוקה קולה בפולין וגם במפעל שלהם בצרפת, והעלנו שאכן הוא כשר וגם בדקנו אותו לכשרות לפסח והעלנו שהוא כשר לאוכלי קטניות, העדפנו לא לתת כשרות ולא מפני בעיה הלכתית חייו, אלא כי לכל השנה כולה אין צורך לכשרות וגם היראים לדבר ה' והמקפידים לא יקנו אותו בדווקא אם יש כשרות, כי הם שותים את המשקה הנמכר בכל החנויות גם בלי הכשר, וכדברי כבודו שזה כולל גדולי תורה אדמו"רים וראשי ישיבות, לכן אין שום ענין לתת כשרות לכל השנה כולה. ובאשר לפסח היות כי בית דיננו החליט מאז קום יסודו, לתת כשרות לאוכלי קטניות רק למוצרים חיוניים ולא למותרות, וההגדרה של משקה קוקה קולה הוא מוצר שאינו חיוני, לכן העברנו את כל הנתונים שהיו בידינו לגוף כשרות אחר שמספק את הכשרות שלו עבור הספק שעובד איתנו, ואותו גוף כשרות נותן לו כשר לפסח לאוכלי קטניות מהמשקה קוקה קולה הנמצא במפעל בפולין, כי הכל נעשה בדקדוק רב ובהקפדה גדולה בכל כללי הכשרות.

